

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

Dovilės Ulozaitės

Europos sąjungos politikos ir administravimo specializacija

Naujosios kaimynystės politika

**AUKŠTOJO MOKSLO FINANSAVIMO YPATUMAI
LIETUVOS IR SLOVĖNIJOS AUKŠTOJO MOKSLO SISTEMOSE
SIEKIANT BOLONIJOS PROCESO TIKSLŲ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas
Prof. dr. Šarūnas Liekis

Vilnius
2007

TURINYS

Anotacija.....	3
Abstract.....	3
ĮVADAS	4
Santrumpų sąrašas	7
1. AUKŠTASIS MOKSLAS EUROPOJE	8
1.1. LIETUVOS AUKŠTOJO MOKSLO SISTEMA.....	8
1.2. SLOVĖNIJOS AUKŠTOJO MOKSLO SISTEMA.....	11
2. BOLONIJOS PROCESAS	14
2.1. LIETUVOS PASIEKIMAI ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO TIKSLUS.....	20
2.2. SLOVĖNIJOS PASIEKIMAI ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO TIKSLUS	23
3. AUKŠTOJO MOKSLO FINANSAVIMO PANAŠUMAI, SKIRTUMAI LIETUVOJE IR SLOVĖNIJOJE. LIETUVOS AUKŠTOJO MOKSLO PERSPEKTYVOS	25
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	45
LITERATŪROS SĄRAŠAS	46
Santrauka	51
Summary.....	52
PRIEDAI	53
Bolonijos procese dalyvaujančios 46 valstybės.....	53
Ekspertų interviu naudoti klausimai	54
Ekspertų interviu dalyvavusių respondentų statistiniai duomenys.....	55
Bolonijos proceso rekomendacijų įgyvendinimo vertinimo lentelės reikšmės su vertimu	57
Lietuvos ir Slovėnijos tarpinės rezultatų apžvalgos vertinimas, 2007 m.	58

Anotacija

Magistro darbe analizuojama valstybinės aukštojo mokslo politikos ir finansavimo įtaka sėkmingam aukštojo mokslo organizavimui. Taip pat apžvelgiama Bolonijos proceso įtaka Lietuvos ir Slovėnijos nacionalinėms aukštojo mokslo sistemoms. Nagrinėjant temą, ieškoma būdų tikslingam Lietuvoje susidariusios aukštojo mokslo situacijos keitimui, gretinant su Slovėnijoje vykdoma aukštojo mokslo politika.

Abstract

The author provides research on the influence of the state higher education policy and financing policy for successful higher education organization. Bologna process impact review to Lithuanian and Slovenian higher education systems is also given. Author compares higher education policies of Slovenia and Lithuania and offers recommendations on improving the management, accessibility, quality, governing of the Lithuanian higher education system.

IVADAS

2000 m. Europos Sąjungos (toliau ES) vadovai pasirašė Lisabonos strategiją, kurioje buvo įtvirtintas ambicingas tikslas – iki 2010 m. ES turi tapti konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomikos sistema pasaulyje. Tai itin svarbus ES, kaip ekonominės bendrijos, žingsnis. Mokslas, technologijos, moksliniai tyrimai sudaro reikšmingą indėlį į konkurencingos, ekonomiškai stiprios Europos kūrimą. Bolonijos deklaracija iškelė taip pat svarbų tikslą – sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę. Šiame švietimo sistemos permainų kūrimo procese neapsiribojama tik ES narėmis. Šiuo metu prie Bolonijos proceso yra prisijungusios keturiasdešimt šešios šalys, taigi geografiniu požiūriu tinklas apima didžiulę teritoriją – nuo Atlanto iki Ramiojo vandenyno. Tačiau politiniu požiūriu Bolonijos procesas yra ES vykdomos politikos dalis, tad jos plėtros klausimai nagrinėjami atsižvelgiant pirmiausia į ES plėtros perspektyvas.

Klaidinga būtų manyti, kad mėginimų kurti bendrą Europos švietimo sistemą nebūta anksčiau, tačiau Bolonijos deklaracijos pasirašymas joms suteikė tvirtą pagrindą ir nustatė aiškią veiklos kryptį artimiausiam dešimtmečiui¹. Europoje aukštojo mokslo sistemos pertvarkos tapo dar svarbesnė nei anksčiau. Galiausiai suprasta, kad senajam žemynui reikia dalyvauti pasaulinėje švietimo erdvėje kaip nedalomam vienetui užtikrinant švietimo kokybę, prieinamumą bei kitais būdais kelti mokslo lygį, jei norima sėkmingai konkuruoti su kitų šalių ir žemynų švietimo sistemomis.

Darbe bus nagrinėjamos dviejų valstybių, t.y. Lietuvos ir Slovėnijos aukštojo mokslo pertvarkos siekiant įgyvendinti Bolonijos proceso keliamus tikslus. Šalys pasirinktos ne atsitiktinai, pirmiausia, jos atitinka lyginimo metodo taikymui elementams keliamus reikalavimus. Lyginami elementai yra panašūs, jie turi objektyvių savybių, kad palyginimas būtų adekvatus ir rezultatyvus – artima politinė sąranga, panaši valstybių istorinė patirtis, – priklausomybė sąjungai, nepriklausomybės atgavimas beveik tuo pat metu, įstojimas į ES tuo pačiu plėtros etapu ir kita. Todėl daroma prielaida, kad aplinkos veiksniai, galėję įtakoti aukštojo mokslo erdvės kūrimą, galėtų būti panašūs. Antra, darbo autorė yra studijavusi tiek Lietuvos, tiek Slovėnijos aukštojo mokslo sistemose, todėl praktinis patyrimas padės analizuoti bei interpretuoti švietimo sistemas ir jų pokyčius nagrinėjamose valstybėse.

Magistro darbo tema aktuali žinant, kad šių dienų turtas ir ekonominio augimo garantas yra žinios, o ne žemė, naudingosios iškasenos ar piniginis kapitalas. Švietimo sistema tobulinama

¹ Gelūnas A. Bolonijos procesas ir aukštojo mokslo raida//Mokslo Lietuva, 2006 balandžio 27- gegužės 10 d. Nr. 8(342), http://ml.lms.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=1054&Itemid=46; prisijungimo laikas: 2007-10-03.

daugelyje pasaulio valstybių, todėl natūralu ir sveikintina, kad tobulinant sistemas investuojama į žmogiškąjį kapitalą, kuris užtikrina valstybių gyvavimą. Lietuvoje švietimo sistemos būtinų permainų problematika aktyviai aptarinėjama įvairių visuomenės grupių. Valstybės vadovai, švietimo institucijų vadovai, dėstytojai, studentai bei kiti visuomenės atstovai jaučia daug Lietuvos švietimo sistemos spragų, tačiau galima daryti prielaidą, kad įgyvendinti drąsiems pokyčiams nepakanka ryžto. Slovėnijos aukštojo mokslo sistema taip pat reformuojama siekiant aukštesnių kokybinių rodiklių, didesnio prieinamumo bei visada opaus – finansavimo optimizavimo – būtinumo.

Magistro darbo tikslas. Dažnai įvardinama, kad Lietuvos aukštojo mokslo problemos išsispręstų skyrus sektoriui didesnę finansavimą ar atidžiau performavus finansavimo modelį. Šiame darbe bus nagrinėjama, kaip tikslingai reformuojamos Lietuvos ir Slovėnijos aukštojo mokslo sistemos siekiant Bolonijos proceso tikslų. Pabrėžiama, nacionalinių lėšų, skiriamų ugdyti valstybės ateitį kursiančius piliečius, problematika.

Darbe analizuojami aukštojo mokslo finansavimo modeliai, įgyvendinti pokyčiai Lietuvos ir Slovėnijos aukštojo mokslo sistemose dalyvaujant Bolonijos procese. Magistro darbo tikslui pasiekti keliami **uždaviniai**: 1) Įvertinti Bolonijos proceso skatinamus Lietuvos ir Slovėnijos aukštojo mokslo sistemų pokyčius. 2) Atskleisti Lietuvos aukštojo mokslo finansavimo modelių kitimą ir gretinti su Slovėnijos finansavimo modeliu. 3) Atsižvelgiant į pokyčių patirtį įvertinti ir prognozuoti Lietuvos aukštojo mokslo perspektyvas. 4) Atlikti ekspertų grupės kokybinį tyrimą siekiant atskleisti Bolonijos proceso įgyvendinimo efektyvumą bei aukštojo mokslo finansavimo ypatumų vertinimą Lietuvoje.

Magistro darbe keliama **hipotezė** – Lietuvoje nepakankamai sėkmingai įgyvendinami Bolonijos proceso tikslai, todėl reikia kompleksiskai reformuoti švietimo sistemą valstybei apsisprendžiant dėl ilgalaikių mokslo strateginių tikslų bei finansavimo.

Magistro darbo objektas yra Lietuvos ir Slovėnijos švietimo sistemos, žengiančios Bolonijos proceso skatinamų permainų keliu.

Magistro darbo dalykas:

1. Bolonijos procesas,
2. Lietuvos pasiekimai įgyvendinant Bolonijos proceso tikslus,
3. Slovėnijos pasiekimai įgyvendinant Bolonijos proceso tikslus,
4. Aukštojo mokslo finansavimo panašumai ir skirtumai Lietuvoje ir Slovėnijoje.

Pagrindinės sąvokos. Bolonijos procesas – 1999 m. pasirašius Bolonijos Deklaraciją prasidėjusi Europos aukštojo mokslo pertvarka, siekiant iki 2010 m. sukurti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę, įgyvendinant periodiškai keliamus uždavinius. **Aukštojo mokslo**

finansavimas – valstybės biudžeto lėšų skyrimas mokslo ir studijų institucijoms. **Tripakopė (trijų ciklų) studijų sistema** – bakalauro studijos, magistrantūra ir doktorantūra.

Magistro darbe naudojamas **literatūros ir dokumentų analizės metodas** analizuojant Bolonijos proceso komunikatus bei nagrinėjamų valstybių bei suburtų darbo grupių parengtas ataskaitas, Lietuvos ir Slovėnijos teisės aktus, reglamentuojančius mokslo ir studijų finansavimą. **Lyginamasis metodas** taikomas gretinant Lietuvos ir Slovėnijos reformas aukštajame moksle, siekiant Bolonijos proceso tikslų bei ieškant efektyvaus mokslo finansavimo modelio. **Ekspertų interviu** metodas taikomas atskleidžiant Lietuvos aukštojo mokslo pokyčių reikšmę švietimo sistemai realizuojant Bolonijos proceso rekomendacijas, Lietuvos mokslo finansavimo problematiškumą bei galimas perspektyvas. Tai pusiau formalizuotas interviu, su iš anksto numatytais galimais klausimais respondentams (žr. Priedas Nr. 2). Ekspertai atstovavo gana skirtingas nagrinėjamos temos sritis, todėl interviu metu klausimai buvo šiek tiek koreguojami, atsižvelgiant į jų turimas vienos ar kitos srities specialiąsias žinias bei sukauptą profesinę patirtį. Atliktų interviu laikotarpis 2007-10-17 – 2007-11-13, kurie buvo suorganizuoti su trylika ekspertų (žr. Priedas 3). Respondentai buvo suskirstyti į sąlygines tris grupes: 1) Valstybės atstovai, aktyviai dalyvavę ar dalyvaujantys Bolonijos proceso įgyvendinimo procese Lietuvoje - kalbėtasi su penkiais valstybės tarnautojais. 2) Bolonijos proceso skleidėjai, nacionalinės Bolonijos propaguotojų grupės nariai – kalbėtasi su keturiais Bolonijos proceso propaguotojų grupės nariais, be to, autorė buvo pakviesta dalyvauti viename iš grupės posėdžių. 3) Mokslininkų organizacijų atstovai, asmenys šiuo metu vadovaujantys mokslininkų organizacijoms ar reikšmingiems departamentams mokslo įstaigose. Buvo apklausti keturi, iš kurių du mokslininkai reguliariai publikuoja straipsnius mokslo ir studijų finansavimo tema.

Moksliniame darbe naudoti plataus spektro šaltiniai: Europos Komisijos leidžiami leidiniai apie aukštojo mokslo sistemą, oficialūs Bolonijos proceso dokumentai bei straipsniai rašyti Lietuvos mokslo tarybos, Lietuvos mokslo institucijų tarybų pirmininkų konferencijos, Aukštojo mokslo tarybos, Bolonijos propaguotojų grupės narių bei skirtingų sričių mokslininkų bei švietimo ekspertų, kuriems yra aktualus aukštojo mokslo finansavimo ir mokslo perspektyvų klausimas. Statistinėms iliustracijoms pateikti daugiausiai naudotasi Lietuvos ir Slovėnijos statistikos departamentų duomenimis. Dėl duomenų bei informacinių šaltinių apie švietimo sistemą Slovėnijoje aktyviai bendradarbiauta su Liublianos universiteto Viešojo administravimo fakulteto administracijos darbuotojais ir studentais.

Santrumpų sąrašas

BVP	Bendrasis vidaus produktas
ECTS	Europos kreditų perkėlimo sistema (angl. European credit transfer system)
ES	Europos Sąjunga
ES – 27	Europos Sąjungos dvidešimt septynios šalys narės
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos

1. AUKŠTASIS MOKSLAS EUROPOJE

Švietimas - valstybės ateities pagrindas, juk jeigu lėšas bei pastangas skirsime tik kelių tiesimui, po kurio laiko nebebus kam važinėti tais keliais.

VI respondentas

Europos aukštasis mokslas pastarąjį dešimtmetį išgyvena didelius išbandymus, nes sparčiai besivystant visuomenėms, rinka reikalauja dinamiškumo ir studijų bei mokslo sistemoje. Pasak Guy Haug, Europos universitetai lyginant pasauliniu mastu yra užleidę pozicijas stojančiųjų gausa, moksliniais tyrimais ir pan. Jungtinėms Amerikos Valstijoms (toliau – JAV) ir kelioms Azijos valstybėms². Nors to dažnai nenorima pripažinti, bet akivaizdu, kad Europinei sistemai reikia didinti savos švietimo sistemos patrauklumą tarptautiniu mastu ir kurti bendrą senojo žemyno sistemą. Tik dar nežinia ar Europos aukštasis mokslas pasiruošęs įgyvendinti būtinas reformas. Guy Haug yra išskyręs keletą esminių Europos mokslo problemų³:

- Skirstimasis į mažas sistemas ir posistemas,
- Rinkos poreikių nepaisymas,
- Kiekvienos sistemos uždarumas,
- Komplikuotas mokslo ir mokslinių tyrimų finansavimas,
- Per didelis ir biurokratizuotas reguliavimas.

Centralizuotas švietimo sektoriaus stiprinimas Europoje nuo pat jos idėjos atrodo didelis tarptautinis įvykis, nes dėl bendro modelio turi susitarti itin daug šalių, konsensusas turi būti priimtinas skirtingas švietimo sistemas turinčioms valstybėms. Europa turi būti vieninga politiniais klausimais, viena iš reikšmingų sričių - švietimo politika, kuri teisingai orientuojama pasitarnaus žemyno moksliniam potencialui didinti, inovacijoms kurti, išlaikyti bei užtikrinti ateičiai aukštą išsivystymo lygį.

1.1. LIETUVOS AUKŠTOJO MOKSLO SISTEMA

LR Švietimo ir mokslo ministerija (toliau Ministerija) formuoja ir įgyvendina valstybės politiką aukštojo mokslo ir tyrimų srityje, prižiūri aukštojo mokslo ir tyrimų institucijas, skatina tarptautinį bendradarbiavimą. Taip pat Ministerija ėmėsi iniciatyvos koordinuoti ir įgyvendinti tarptautines programas, svarstyti aukštųjų mokyklų ir mokslinių tyrimų institucijų įkūrimo,

² Haug G. Education & Training 2010: are Europe's universities on track?// Forum 2006 vol.8, no.2. P 22. (Journal of European Association for International Education).

³ Guy Haug kalba sakyta konferencijoje „The future of the university“, gruodžio 1-2d., 2005 Vienoje, Austrija.

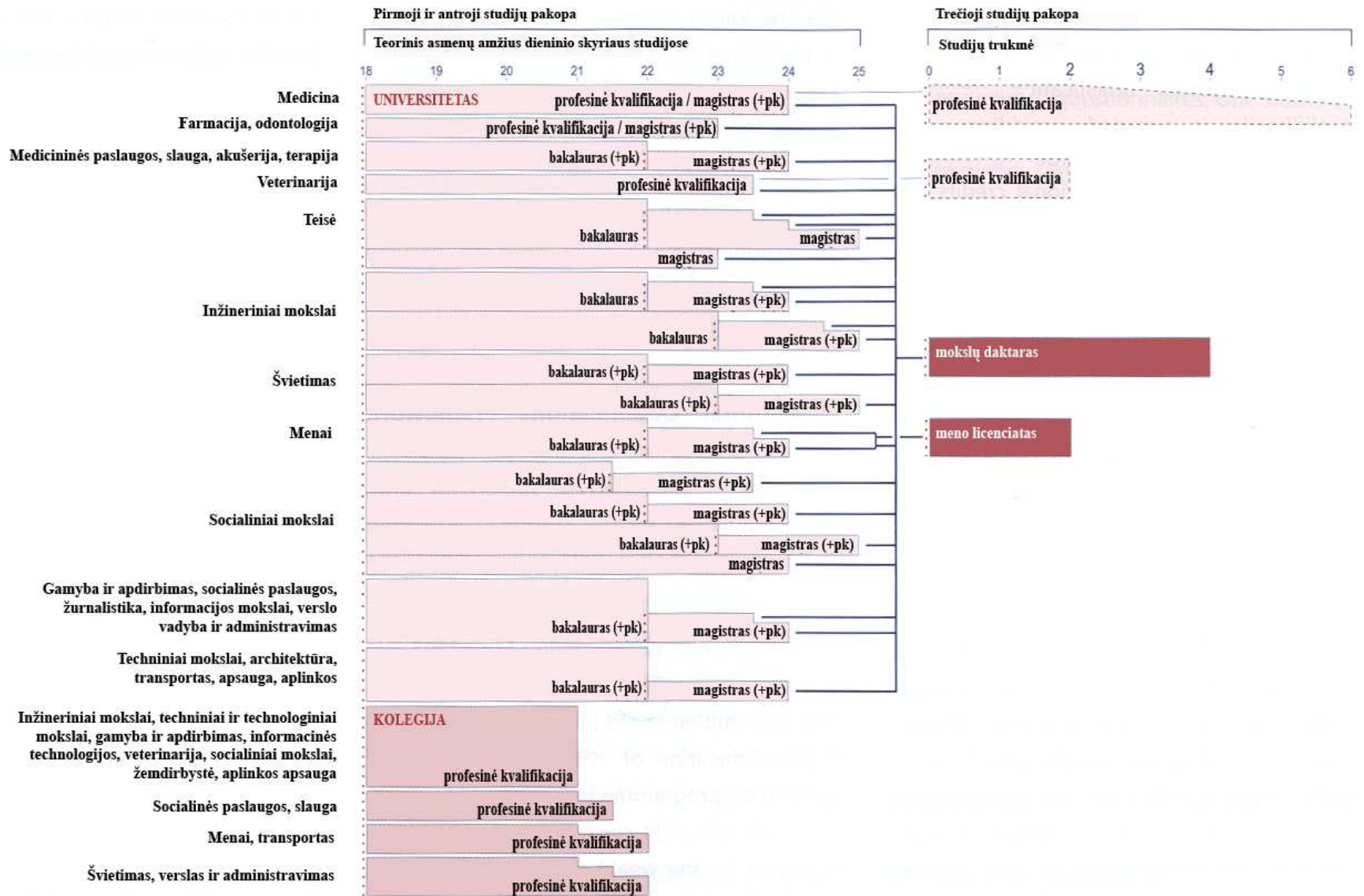
reorganizavimo, likvidavimo klausimus, teikia siūlymus studentų politikos klausimais. LR Seimas yra atsakingas už LR Vyriausybės patvirtinto biudžeto lėšų skirstymą aukštojo mokslo institucijoms. Reikšmingos ekspertinės šio sektoriaus institucijos yra Aukštojo mokslo taryba, kuri atsakinga už strateginius aukštojo mokslo plėtros klausimus, Lietuvos mokslo taryba atsakinga valstybiniu lygmeniu už studijų ir mokslo organizavimo bei finansavimo klausimus. Už studijų kokybę Lietuvoje yra atsakingas Studijų kokybės vertinimo centras ir aukštojo mokslo institucijos. Aukštojo mokslo institucijos atsakingos už vidinį kokybės užtikrinimą, o Studijų kokybės vertinimo centras tik prižiūri jų rengiamas savianalizes, organizuoja išorinį šių institucijų veiklos vertinimą, vertina naujas bei jau patvirtintas studijų programas. Nuo 2004 m. minėtas centras pradėjo vertinti valstybines kolegijas, tikimasi institucinį vertinimą vėliau atlikti ir visuose šalyje veikiančiuose valstybiniuose universitetuose bei mokslo institutuose. Taip pat formuojant aukštojo mokslo politiką atsižvelgiama į patariamųjų institucijų nuomones bei pasiūlymus: Universitetų rektorių konferencijos, Kolegijų direktorių konferencijos ir dviejų nacionalinių studentų organizacijų⁴.

Pagal 2000 m. priimtą LR Aukštojo mokslo įstatymą Lietuvoje yra binarinė aukštojo mokslo sistema, kurią sudaro universitetai ir kolegijos. Šiuo metu šalyje yra penkiasdešimt aukštąjį išsilavinimą teikiančių institucijų, tarp jų yra penkiolika valstybinių, septyni nevalstybiniai universitetai, šešiolika valstybinių ir dvylika nevalstybinių kolegijų. Pakoregavus LR Aukštojo mokslo įstatymą, daugumai valstybinių kolegijų leista savo absolventams teikti profesinio bakalauro laipsnį. Ši naujovė užtikrins sėkmingesnę perėjimą iš pirmosios studijų pakopos į antrąją. Universitetai finansiškai yra atskaitingi LR Finansų ministerijai, o kolegijos - LR Švietimo ir mokslo ministerijai. Ruošiamas naujasis Mokslo ir studijų įstatymas apjungs dabartinius Aukštojo mokslo ir Studijų įstatymus. Įstatymo projektą parengus nedidelėje darbo grupėje buvo skirta per mažai laiko aptarimui bei siūlymams pateikti, kurių tikrai reikėjo neišbaigtam, paviršutiniškam pirminiam įstatymo variantui. Pasak Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus E.Stumbrio, finansavimo klausimas apibrėžtas blankiai. Aukštosios mokyklos ir toliau galės laisvai nustatyti studentų skaičių, o kaip bus skiriamas finansavimas specialistams ruošti – neaišku. Svarbiausia, kad naujasis projektas negarantuoja sėkmingos aukštojo mokslo reformos⁵. Nors įstatymo projekto pastaboms buvo skirta vos septynios dienos, šiuo metu jis dar vis koreguojamas LR švietimo ir mokslo ministerijoje ir dar nėra pasirašytas švietimo ir mokslo ministrės. Įstatymas dar bus svarstomas Vyriausybėje, paskui Seime, nors buvo planuotas svarbaus teisės akto įsigaliojimas 2009 m. rugsėjo 1 d., bet panašu, kad reikės laukti dar porą metų.

⁴ 2004-2005 m. nacionalinė Lietuvos Bolonijos proceso ataskaita// www.bologna-bergen2005.no/EN/national_impl/00_Nat-rep-05/National_Reports-Lithuania_050114.pdf, prisijungimo laikas: 2007-11-02.

⁵ Laučius V. Studijų prieinamumas: pinigine nusvers gabumus?//www.alfa.lt, 2007-12-04.

1 pav. Lietuvos aukštojo mokslo struktūra.

Šaltinis: Focus on the structure of higher education in Europe 2006/2007 National trends in the Bologna

Studijos kolegijose trunka trejus metus, universitetinės bakalauro studijos - ketverius metus, o magistro nuo pusantrų iki dvejų metų, pirmosios ir antrosios pakopos studijų laikotarpiai pavaizduoti 1 pav. kairėje pusėje. Minėto paveikslo dešinėje pusėje matyti, jog doktorantūros studijos dažniausiai trunka ketverius metus, meno licenciatas suteikiamas po dvejų metų, o medicinos srities studijos trunka dar ilgiau.

1.2. SLOVĖNIJOS AUKŠTOJO MOKSLO SISTEMA

Aukštojo mokslo institucijų autonomiją užtikrina Slovėnijos Respublikos Konstitucija ir Aukštojo mokslo įstatymas⁶. Aukštojo mokslo, mokslo ir technologijų ministerija yra atsakinga už aukštojo mokslo koncepciją bei raidą. Nacionalinė asamblėja priima Aukštojo mokslo planą, kuriuo tvirtinamos valstybinės reikšmės studijų ir tyrimų sritys, aukštojo mokslo standartai bei finansavimo struktūra. Slovėnijoje aukštojo mokslo triapakopė sistema pradėjo funkcionuoti tik 2005–2006 mokslo metais, t.y. bakalauro, magistro ir doktorantūros studijos, bet dar iki 2009 m. galima priimti studijuoti studentus ir pagal naują, ir seną (vientisųjų studijų) sistemą. 2009-2010 mokslo metai bus pirmieji, kai studentams leidžiama stoti tik į triapakopę studijų sistemą⁷. Pirmosios pakopos binarinę sistemą, sudaro universitetai, orientuoti į akademinės studijas bei kolegijos, teikiančios profesinį išsilavinimą⁸. Šiuo metu yra keturi valstybiniai universitetai, prie universitetų veikiančios keturios aukštosios profesinės kolegijos, devynios privačios bei dar keturios kolegijos atvers duris studentams 2008-2009 mokslo metais. Taip pat sistemoje yra technikos mokyklos, tarp kurių yra dvidešimt septynios valstybinės bei trisdešimt dvi privačios⁹. Studijų trukmę Slovėnijoje rengiamasi trumpinti, suteikus gausybę nuolaidų studentams¹⁰ – galima sakyti buvo net naudojamosi studento statusu prasitęsiant ir taip gana ilgą studijų laikotarpį. Profesinės studijos, kurios yra glaudžiai susietos su darbo rinka trunka dvejus metus, be to yra sudaryta galimybė tęsti tos srities studijas universitete patenkant iškart į antrąjį kursą, bet yra būtina sąlyga – universitetai turi turėti tos srities absolventų ruošimo programas¹¹. Bakalauro studijos universitete trunka

⁶ Aukštojo mokslo įstatymas Slovėnijoje priimtas 1993 m., įstatymas buvo keletą kartų keičiamas 1999 m., 2001 m., 2003 m.

⁷ Focus on the structure of higher education in Europe 2006/2007 National trends in the Bologna Process, Eurydice, 2007. P. 284.

⁸ 2004-2005 m. nacionalinė Slovėnijos Bolonijos proceso ataskaita// www.bologna-bergen2005.no/EN/national_impl/00_Nat-rep-05/National_Reports-Slovenia_050114.pdf, prisijungimo laikas: 2007-11-02.

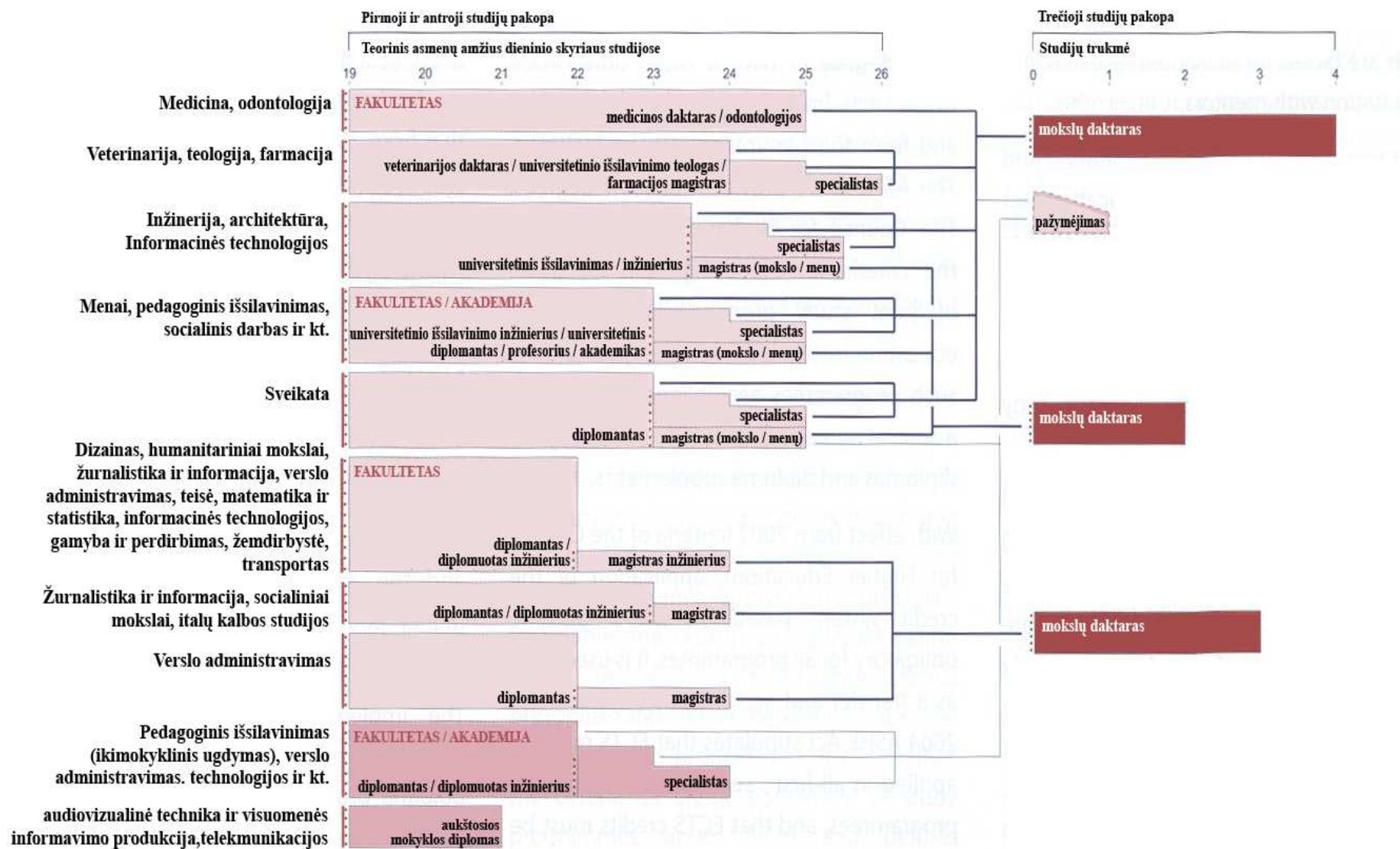
⁹ Aukštojo mokslo, mokslo ir technologijų ministerijos svetainė. Aukštojo mokslo institucijos// www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/visje_strokovno_izobrazevanje/seznam_visjih_strokovnih_sol/, prisijungimo laikas: 2007-11-18.

¹⁰ Apie 50% nuolaidos studentams daugumoje šalies viešojo maitinimo įstaigų, transporto ir panašios lengvatos, net įsidarbinimas supaprastintas, nes darbdaviai atleidžiami nuo mokesčių valstybei už studijuojantį darbuotoją, o studentai taip įgauna darbo patirties dar prieš visiškai įsiliedami į darbo rinką.

¹¹ Education in Slovenia//<http://www.mvzt.gov.si/en>, prisijungimo laikas: 2007-08-08.

ketverius arba penkerius metus, kolegijose nuo dvejų iki ketverių, magistrantūros trukmė priklauso nuo atskiros studijų srities ir ar tęsiamos analogiškos studijos kaip ir bakalauro ar antram moksliniam laipsniui pasirenkama kita sritis. Apibendrinant galima teigti, kad dviejų pakopų studijos neturi viršyti penkerių metų (3+2 arba 4+1 metai), doktorantūros studijos trunka trejus metus (žr. 2 pav.).

2 pav. Slovėnijos aukštojo mokslo

Šaltinis: Focus on the structure of higher education in Europe 2006/2007 National trends in the Bologna Process. Eurydice, 2007. P. 285.

Anksčiau kokybės vertinimas pirmiausiai buvo atliekamas aukštosios mokyklos savianalizės būdu. Procesą prižiūrėdavo Nacionalinė aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo komisija, o priėmus Aukštojo mokslo įstatymo pataisas nuo 2004 metais prasitęgė vertinimo ir akreditavimo galios. Atsirado nauja procedūra – nuolatinis išorinis vertinimas įtraukiant studentų bei darbdavių atstovus¹².

Švietimo sistema Slovėnijoje beveik visiškai finansuojama iš valstybės biudžeto (apie lėšas plačiau rašoma 3 skyriuje).

2. BOLONIJS PROCESAS

Apie Bolonijos procesą – „Jei procesas bus per daug spartus, kils pavojus, kad daug šalių negalės spėti su juo, tačiau jei procesas vyks per daug lėtai, jis gali likti tik žodžiais“.

Kristin Clement, Norvegijos švietimo ir mokslo ministrė

Šiame skyriuje bus pristatoma Bolonijos deklaracijos pagrindinės idėjos ir viso proceso eiga. Supažindinama su Bolonijos proceso įgyvendinimo bei tolesnės plėtros svarbiausiais dokumentais, vadinamais komunikatais. Taip pat trumpai bus aptartos suburtos darbo grupės, kurios sudarytos, jog procese dalyvaujančios valstybės nuolat palaikytų diskusiją Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimo tema. Skirsniuose detaliau pristatoma Lietuvos ir Slovėnijos dalyvavimo Bolonijos procese situacija.

Mokslas yra svarbus visai visuomenei, tiek kiekvienam žmogui asmeniškai, tiek valstybių vadovams, kuriant bendrą Europą. Sistemos kūrimą ir strateginį planavimą reikia organizuoti plačiau, atsakingiau, kruopščiau apgalvojant. Bolonijos procesas – vienas iš didžiųjų pastarojo dešimtmečio aukštojo mokslo reformų skatintojų, kad Europa būtų ne tik ekonominė, bet ir žinių visuomenė.

Bolonijos proceso ištakos siejamos su Sorbonos deklaracija¹³, kurią 1998 m. gegužės mėnesį pasirašė Prancūzijos, Italijos, Vokietijos ir Jungtinės Karalystės ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą. Šiame dokumente patvirtinti principai buvo detalizuoti ir išplėtoti Bolonijos deklaracijoje. Tačiau svarbu žinoti, kad Bolonijos deklaracija nėra tarpvyriausybė sutartis ar kitokio pobūdžio privalomasis tarptautinis dokumentas. Procese valstybės narės dalyvauja laisva valia. Šalys pačios nusprendžia ar teikiamas rekomendacijas verta priimti ar geriau likti prie funkcionuojančių dalykų.

¹² 2004-2005 m. nacionalinė Slovėnijos Bolonijos proceso ataskaita// www.bologna-bergen2005.no/EN/national_impl/00_Nat-rep-05/National_Reports-Slovenia_050114.pdf, prisijungimo laikas: 2007-11-02.

¹³ Sorbonos deklaracija// http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/SORBONNE_DECLARATION1.pdf, prisijungimo laikas: 2007-10-03.

Tokie sprendimai priklauso nuo atskirų valstybių švietimo sistemų veikimo efektyvumo bei plėtros vizijų.

1999 m. dvidešimt devynių valstybių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, nubrėždami aukštojo mokslo Europoje ateities gaires ir nutardami iki 2010 m. sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę pasirašė Bolonijos deklaraciją¹⁴. Šio tikslo siekimui buvo išskirtos pirmos šešios veiklos:

1. *Sukurti aiškių ir palyginamų laipsnių sistemą,*
2. *Dviejų ciklų (ikidiplominių ir podiplominių studijų) sistemą,*
3. *Studijų kreditų sistemą,*
4. *Skatinti tarptautinę bendradarbiavimą,*
5. *Remti akademinės bendruomenės mobilumą*
6. *Siekti geresnių socialinių sąlygų.*

Siekiant bendro ir daug aprėpiančio tikslo skirtingose valstybėse, būtinas bendradarbiavimas bei dalinimasis patirtimis, tad nuspręsta, kad panašūs ministrų susitikimai bus organizuojami kas porą metų, o jų metu bus pasirašomi komunikatai numatantys naujus švietimo srities prioritetus bei veiklos gaires.

Vienoje iš Bolonijai skirtų konferencijų Lietuvoje užsienio prelegentas buvo paklaustas, ar jis nemano, kad bus nelengva suderinti dvi skirtingas švietimo sampratas – valstybių ES senbuvų ir naujųjų ES narių t.y. daugiausia pokomunistinių valstybių. Svečias sarkastiškai nusistebėjo sakdamas, kad klausiantysis yra tikras optimistas manydamas, kad sunkiai suderinamos sistemos yra tik dvi, nes jų yra net dvidešimt penkios¹⁵ ir kiekviena jų turi savo tiesą!¹⁶ Respondentas BP1 įsitikinęs, kad Bolonijos procesas – susišnekėjimo kalba. Tai nėra dar viena priemonė taisyklių ir nurodymų kūrimui. Tai erdvė, kur diskutuojama, dalinamasi patirtimi ir mėginama rasti būdus, kaip skirtingos Europos švietimo sistemos supranta vienos kitas. „Bolonija kviečia prie įvairumo, ji nenormina, ji leidžia bendradarbiauti“.

2001 m. Prahos komunikatas¹⁷

Kuriant bendrą Europos mokslo erdvę svarbu, kad dalyvautų kuo daugiau Europos valstybių. Tad pirmajame po deklaracijos pasirašymo ministrų susitikime prie deklaracijos

¹⁴ Visą Bolonijos deklaracijos tekstą galima rasti leidinyje - Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m., LR Švietimo ir mokslo ministerija, 2005. P. 11-16.

¹⁵ Konferencija vyko Vilniaus universitete 2004 m. Vilniuje, tuo metu dar buvo dvidešimt penkios ES narės. Be to, Bolonijos procese dalyvauja ne tik ES šalys narės.

¹⁶ Bolonijos procesas ir aukštojo mokslo raida//Mokslo Lietuva, 2006 m. balandžio 27 – gegužės 10 d. Nr. 8(342). http://ml.lms.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=1054&Itemid=46, prisijungimo laikas: 2007-09-10.

¹⁷ Prahos, Berlyno ir Bergeno komunikatų tekstus lietuvių ir anglų kalbomis galima rasti leidinyje - Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m., LR Švietimo ir mokslo ministerija, 2005. P. 23-70.

prisijungė dar trys valstybės, viso jau trisdešimt dvi. Susitikime priimtas ir aukštojo mokslo ministrų pasirašytas Prahos komunikatas, kuriuo patvirtinti ankstesni įsipareigojimai bei numatytos naujos veiklos (tęsimos šešios veiklos suformuluotos pasirašant deklaraciją bei suformuluojamos dar trys):

7. *Mokymasis visą gyvenimą,*

8. *Akademinės bendruomenės dalyvavimas kuriant Europos aukštojo mokslo erdvę,*

9. *Patrauklumo didinimas.*

Be naujų valstybių į proceso dalyvių gretas prisijungė ir Europos universitetų asociacijos, ir Europos nacionalinių studentų sąjungos. Akivaizdu, kad kuo aktyvesnis įvairesnės akademinės bendruomenės aktyvumas, tuo didesnė proceso reformų nešama sėkmė.

2003 m. Berlyno komunikatas

Susitikime buvo nuspėsta, kad į procesą gali įsitraukti ne tik šalys, dalyvaujančios Europos Bendrijos mainų programose (Socrates, Leonardo da Vinci, Tempus-Cards), bet ir prie Europos kultūros konvencijos prisijungusios šalys, kurios pasiryžusios siekti iškeltų uždavinių ir tikslų įgyvendinimo. Proceso dalyvių skaičius padidintas iki keturiasdešimt, nes prisijungė Rusija bei kitos Rytų Europos šalys.

Pradėta kalbėti apie trečiosios pakopos studijas – doktorantūrą. O taip pat apibrėžta dar viena veikla (papildė jau esamas devynias).

10. *Stiprinti Europos aukštojo mokslo erdvės ir Europos mokslinių tyrimų erdvės sanglaudą.*

Susitikimo metu priimtas komunikatas įėjo į proceso istoriją, kaip atnešęs daugiau konkretumo tikslų įgyvendinimo link. Nors dar būta tik politiška deklaratyvių įsipareigojimų, tokių kaip – studijų kokybės užtikrinimas ar bendros kvalifikacijų struktūros, toks neapibrėžtumas bei galimybė plačiai suprasti leidžia šalims įgyvendinti pagal kiekvienos skirtingas galimybes. Tačiau ir į tai nežiūrima negatyviai, nes lankstumas ir padeda šalims susitarti dėl bendrų nacionalinių aukštojo mokslo sistemų pokyčių.

Iki kito susitikimo po dvejų metų buvo nustatytos trys prioritetinės veiklos kryptys:

- studijų kokybė,
- dviejų ciklų sistema,
- laipsnių bei studijų laikotarpių pripažinimas.

Pastarųjų prioritetų įgyvendinimui numatyta sukurti kokybės užtikrinimo standartus ir gaires bei kokybės užtikrinimo/akreditavimo agentūrų priežiūros sistemą, Europos aukštojo mokslo erdvę susiejančią kvalifikacijų sistemą, taip pat imti kurti bendras studijų programas, iki 2005 m. įdiegti diplomo priedėlį ir pan.

Atkreiptas dalyvaujančių šalių dėmesys į gerintinas Europos aukštojo mokslo erdvės socialines sąlygas, taip pat pabrėžta, jog svarbu ratifikuoti Lisabonos konvenciją visoms Bolonijos procese dalyvaujančios valstybėms. Pasak respondento V4, 1999–2003 m. Bolonijos procesas vyko vangiai, o nuo 2003 m. šalys narės suaktyvėjo. Buvo suklysta, nes 2010–ieji, kai turėtų būti pasiekti užsibrėžti tikslai, nebeatrodė taip toli, todėl sutarta, kad kitam susitikimui *Bolonijos tolesnės veiklos grupė* (angl. Bologna Follow-up Group, trumpinys – BFUG) parengs tarptautinių rezultatų apie pokyčius mokslo sistemose apžvalgą (angl. Stocktaking), remiantis šalių narių ir patariančiųjų partnerių pateiktomis ataskaitomis. Nuolat stebint kiekvienoje šalyje įdiegtas naujoves, galima sėkmingiau perimti naudingus pavyzdžius, todėl šalys narės pageidavo matyti organizuojamo, plačiai apimančio proceso tėkmę bei įvertinti pasiekimus.

Siekiant didesnės sklaidos apie Bolonijos proceso nešamą naudą, 2004 m. pabaigoje Europos Komisijos iniciatyva kiekvienoje proceso šalyje buvo suburtos Bolonijos proceso propaguotojų grupės, kurių pagrindinės užduotys:¹⁸

- Sistemingai skleisti informaciją, supažindinančią aukštųjų mokyklų akademinį bendruomenių narius (studentus, dėstytojus, administratorius) su Bolonijos proceso tikslais, nuostatomis bei svarbiausiais dokumentais,
- Mokyti aukštųjų mokyklų akademinį bendruomenių narius (rengiant nacionalinio lygmens renginius, organizuojant Bolonijos propaguotojų susitikimus su aukštojo mokslo institucijų atstovais), diegti Bolonijos proceso nuostatas konkrečioje akademinėje ar kitoje veikloje.

Lietuvoje Bolonijos propaguotojų grupę sudaro šeši nariai, kurie yra aktyvūs savųjų aukštųjų mokyklų darbuotojai (prorektorai, dekanai, padalinių vadovai). Veiklai Bolonijos grupėje jie skiria palyginti nedaug laiko, tačiau sėkmingai įgyvendina jiems pavestas funkcijas. Svarbu, kad visų grupės narių patirtis savosiose aukštosiose mokyklose yra skirtinga (skirtingų mokslo krypčių atstovai) ir neretai šie skirtumai lemia ryškius strateginio galvavimo ir Bolonijos nuostatų interpretavimo skirtumus. Žinoma, šie skirtumai neretai tampa ir grupės stiprybe.¹⁹ Bolonijos deklaracijos propaguotojai valstybėse narėse buvo telkiami tam, kad į procesą aktyviau įsijungtų aukštųjų mokyklų akademinės bendruomenės, kurios yra artimiausia grandis Europinių tendencijų sėkmingam praktiniam įgyvendinimui. Slovėnijos propaguotojai nėra taip gerai organizuoti, kaip lietuviai, kadangi jų sudėtis nuolat kito, o šiuo metu iniciatyvinės grupės netgi nėra, nes nebuvo finansuotas jų veiklą užtikrinantis projektas²⁰. Šios grupės silpnumas šalyje nedaro didelės

¹⁸ Nacionalinė Bolonijos proceso propaguotojų grupė//ES Socrates programos koordinavimo paramos fondo veiklos apžvalga 2000-2006, P.17.

¹⁹ Gelūnas A. Veiklos Bolonijos grupėje ataskaita, 2005 m. antrasis pusmetis ir 2006 m., 2007 sausio 31 d.

²⁰ Informacija gauta susirašinėjant su Slovėnijos mobilumo ir Europos ugdymo programų centro atstove Neža Pajnic www.cmepius.si.

neigiamos įtakos, nes aukštosiose mokyklose sėkmingai veikia atstovai, dirbantys dėl sėkmingo rekomendacijų įgyvendinimo – Slovėnijoje veikla susijusi su Bolonijos procesu yra tikslingai decentralizuota.

2005 m. Bergeno komunikatas

Ministrų susitikime buvo pristatyta pirmoji, palyginamoji šalių tarpinių rezultatų apžvalga (Stocktaking) įgyvendinant Bolonijos rekomendacijas. Nepaisant to, kad šalių pasiekimai skirtingi, bet buvo pripažinta, jog pažanga, siekiant Bolonijos deklaracijos tikslų yra padaryta – daugiau kaip pusės dalyvaujančių valstybių studentai studijuoja pagal dviejų ciklų sistemą ir kt. Bergeno komunikate buvo įvardyti svarbiausi 2005–2007 m. uždaviniai ir veiksmų planas, kurį pasirašė jau keturiasdešimt penkių šalių ministrai. Akivaizdu, kad deklaracijos tikslai patrauklūs daugeliui valstybių, todėl prisijungė Ukraina, Moldova, Armėnija, Azerbaidžanas ir Gruzija.

Pertvarkos švietimo sistemose nors ir vyksta ne visiškai vienodai, tačiau į susitikimą susirinkę ministrai laikėsi vieningos nuomonės, kad visų aukštojo mokslo pakopų funkcija – parengti darbo rinkai specialistą, kuris gebėtų ateityje tobulinti įgytą kompetenciją ir būti pilietiškai aktyvus. Taip pat iškristalizuotos pagrindinio tikslo, būsimosios Europos aukštojo mokslo erdvės, charakteristikos: bendra kvalifikacijų struktūra, bendri kokybės užtikrinimo standartai ir gairės bei laipsnių ir studijų laikotarpių pripažinimo principai. Ministrai įsipareigojo iki 2007 m. pradėti kurti su šia struktūra suderintas nacionalines aukštojo mokslo kvalifikacijų sistemas.

Bergeno susitikimo metu pripažinta, kad daugelyje šalių, dalyvaujančių procese, padaryta žymi pažanga bendros Europos aukštojo mokslo erdvės link²¹. Tačiau dar daug liko neįgyvendinta.

2007 m. Londono komunikatas²²

Komunikatas „Europos aukštojo mokslo erdvės link: atsakas į globalaus pasaulio iššūkius“, o trumpai vadinamas „Londono komunikatu“, buvo aptariamasis ministrų susitikime 2007 m. gegužės 17-18 d.²³ Susitikime buvo patvirtinta, kad bendros Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimo įgyvendinta nemažai poslinkių bei pagirtinas aukštojo mokslo orientavimas į studentus. Europos Komisijos narys J. Figelis²⁴ Europos švietimo sistemos pokyčius įvardija, kaip padarytą „didelę pažangą“²⁵ įgyvendinant Bolonijos deklaraciją

Bolonijos procesas įgyvendinamas trimis lygmenimis. *Europiniame lygmenyje* organizuojamos tokios veiklos: Bolonijos seminarai, Bolonijos tolesnės veiklos grupės susitikimai,

²¹ Haug G. Education & Training 2010: are Europe's universities on track?// Forum 2006 vol.8, no.2. P 22. (Journal of European Association for International Education).

²² Londono komunikatas//www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/London-Communiqué-18May2007.pdf.

²³ Ministrų susitikimo Londone rezultatai//http://www.skvc.lt/content.asp?id=222, prisijungimo laikas: 2007-05-31.

²⁴ Janas Figelis yra Europos Komisijos narys atsakingas už švietimą, kultūrą ir jaunimą.

²⁵ IP/07/656 Bolonijos proceso globalizavimas: Komisijos narys Figelis vertina aukštojo mokslo reformą pasauliniu mastu, Briuselis 2007 m. gegužės 10 d.; prisijungimo laikas: 2007-10-13.

Bolonijos darbo grupių susitikimai (kokybės užtikrinimas, proceso analizė, komunikatų ruošimo, Europos kokybės tinklas), analizuojamos šalių ataskaitos, ministrų susitikimai kas dveji metai. Europos Komisija taip pat aktyvi visos Europos mastu skatindama įvairias iniciatyvas t.y. remia kokybės užtikrinimo veiklą, propaguoja ECTS (Europos kreditų perkėlimo sistema) ir diplomo priedėlių, finansuoja Bolonijos propaguotojų informacinius projektus, remia informacinio tinklo apie švietimą - Eurydice leidinius. *Nacionaliniame/regioniniame lygmenyje* koreguojama teisinė bazė, suteikianti lankstumo siekiant realizuoti Bolonijos proceso rekomendacijas, vyksta informacijos sklaida apie procesą visoje šalyje. *Instituciniame* – telkiamos aukštųjų mokyklų vadovų, personalo bei studentų pastangos aktyviai dalyvauti, kuriant patrauklias institucijas užsienio studentams bei dėstytojams, skatinamas savos institucijos narių mobilumas, reagavimas į naujus nutarimus bei jų kontrolė²⁶. Itin svarbi šios grandinės dalis yra pati institucija t.y. universitetas ar kolegija, kurios turi priimti iššūkius, kad studijų programos būtų orientuotos į numatomus gebėjimus ir įgyjamą kompetenciją, atsižvelgti pirmiausia į studentų poreikius, plėtoti ir diegti kokybės kultūrą, palaikyti mobilumo politiką. Aukštųjų mokyklų dalyvavimas kuriant Europos švietimo erdvę atneša daug naudos institucijoms, nes jos tampa labiau matomos, tiek Europoje, tiek pasaulyje, palengvinamas tarptautinis bendradarbiavimas kuriant bendras struktūras ir tarpusavyje bendraujant, užtikrinamas išlikimas konkurencinėje erdvėje, suteikiamos geresnės galimybės studentams ir absolventams.

Švietimo sistemų vertinimas vykdomas ir platesniu mastu – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau EBPO)²⁷ periodiškai analizuoja įvairių pasaulio valstybių švietimo sistemas bei vykdomas reformas. Tarptautinis Lietuvos vertinimas vyko 2002 m. EBPO ekspertai pažymėjo, kad nedidelės ir jaunos valstybės tokios, kaip Lietuva ir Slovėnija, švietimą turėtų laikyti prioritetine sritimi bei investuoti į žmogiškuosius išteklius. Švietimo sistemą būtina derinti prie besikeičiančių rodiklių, situacijos darbo rinkoje bei strateginių visos šalies raidos tikslų. Švietimo sistemos reformos turi eiti kartu su kitomis valstybės reformomis²⁸. Respondentas BP3 patvirtina jog Bolonijos proceso eiga ir bendros tendencijos įtakoja nacionalines reformas, pavyzdžiui – procesas paskatino išorinės kokybės vertinimą, dabar ėmė siūlyti imtis vertinti ir vidinę. Pasirašiusios deklaraciją šalys ne tik stengiasi įgyvendinti rekomendacijas siekiant kurti Europos mokslo erdvę, bet taip pat stiprinti, efektyvinti švietimo sistemos Bolonijos tiesiogiai neįtakojamas sritis.

²⁶ Švietimo mainų paramos fondas/sklaidos apie Bolonijos procesą pristatymas - Kas yra Bolonijos procesas ir kokia jo nauda Lietuvos aukštojo mokslo institucijoms?// http://www.socrates.lt/data_lt/downloads/-NaudaLietuvai.ppt, prisijungimo laikas: 2007-09-14.

²⁷ EBPO - Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija. OECD – angl. Organization for Economic Co-operation and Development.

²⁸ Numgaudis D. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ekspertų atliktos Lietuvos švietimo politikos apžvalgos rekomendacijos. Švietimo aprūpinimo centras, 2002. P. 4.

Vertinant Bolonijos proceso eigą, dera nurodyti, kad dirbama kūrybiškai, tikslai ir uždaviniai derinami su bendromis Europos raidos tendencijomis. Susilaukiama taip pat ir kritikos dėl kai kurių reformos veiksnių skuboto, nepagrįsto diegimo. Kitas Bolonijos proceso Ministrų susitikimas vyks 2009 m. Balandžio 28–29 d. Liuvене, Belgijoje.

2.1. LIETUVOS PASIEKIMAI ĮGYVENDINANT BOLONIJS PROCESO TIKSLUS

Svarbu pastebėti, kad Bolonijos deklaracija skatina tarptautinį bendradarbiavimą – šalys narės į procesą įsitraukia tiek, kiek joms aktualu. Reformų skatinimo forma yra rekomendacinio pobūdžio, nors permainas įgyvendinamas švietimo sistemose valstybės narės reguliariose ataskaitose prašomos pateikti pagal formalius kriterijus. Dar daugiau oficialumo įnešė tarpinė rezultatų apžvalga, atliekama pagal formalius vertinimo kriterijus, kurią atlieka suburta tarptautinė ekspertų komanda.

Lietuvoje, kuri yra Bolonijos deklaracijos signatarė, nes prie proceso prisijungė nuo pat jo pradžios 1999 m., net akademinės bendruomenės nariai dažnai per siaurai supranta Bolonijos procesą. Daugeliui atrodo, kad Bolonijos procesas – tai tik studijų ciklą t.y. bakalauro, magistro ir doktorantūros bei Europos kreditų sistemos įdiegimas. Tačiau Bolonijos proceso tikslai yra kur kas ambicingesni, tai siekis sustiprinti kokybišką Europos aukštojo mokslo erdvę.

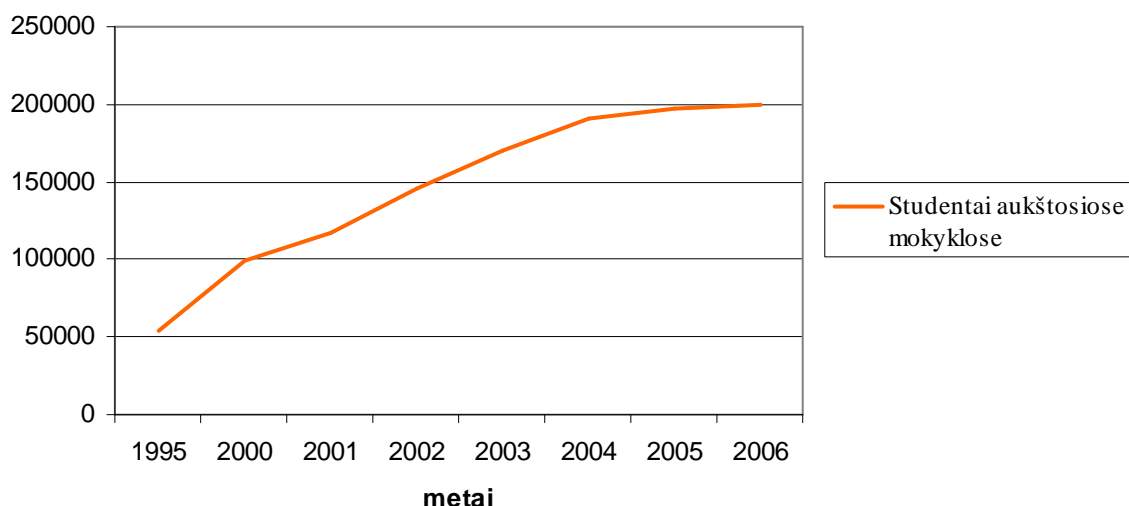
Lietuvoje dviejų ciklų sistema veikia jau nuo 1993 metų, nors ekspertų M1 ir BP1 manymu atskyrimas į bakalaurą ir magistrą atliktas mažaliai padalijus. Tam tikrą kreditų sistemą taip pat esame įdiegę, bet daugiau Bolonijos proceso reikalavimų nelabai realizuoti aukštojo mokslo sistemoje²⁹. Keletas respondentų (BP1, V1, V3, M1, BP4) pažymi, kad mūsų akademinėje bendruomenėje yra deklaruojančių, jog Bolonijos proceso nešamas naujoves, mes jau turėjome anksčiau nei pati deklaracija buvo pasirašyta. Tačiau čia atsispindi tik paviršutiniškas proceso supratimas. Dėl kreditų sistemos respondentas BP4 mano, kad jie Lietuvai perkelti automatiškai. Atgavus valstybės nepriklausomybę reikėjo sukurti švietimo sistemą, tad buvo pasiremta anglosaksiškuoju modeliu, tačiau nebuvo suprasta ką britai vertina kreditais. Kreditas, respondento BP3 įsitikinimu, yra laikas, reikalingas tam tikriems gebėjimams gauti, reikia pripažinti, kad mūsų šalyje veikianti kreditų sistema kokybinių rezultatų nematuoja t.y. Lietuvoje naudojama sistema neidentifikuoja, kuo skiriasi absolventas baigęs bakalauro studijas nuo magistro. Be to, vienodai vertinamas darbas studijuojant dieniniame, vakariniame ar neakivaizdiniame skyriuje. Tačiau praktikoje reikalaujamas įdirbis yra skirtingas dėl skirtingo teorinių paskaitų, praktinių užsiėmimų ir

²⁹ Grigaliūnaitė J. Bolonijos procesas ir anglistikos studijos//Mokslo Lietuva, 2006 m. gruodžio 21-2007 m. sausio 3 Nr. 22(356).

tarpinių atsiskaitymų skaičiaus, todėl BP1 įsitikinimu studentų darbo intensyvumas turėtų atispindėti per metus suteikiamų kreditų skaičiuje.

Bolonijos procesas daug kalba apie aukštojo mokslo kokybę, kuri yra labai skirtinga dalyvaujančių šalių sistemose, todėl siekiama įdiegti kiek įmanoma aukštesnius kokybinius standartus bei kelti studijų ir mokslo lygį. Studijų kokybė daugeliu atžvilgių susijusi su studijuojančiųjų asmenų skaičiumi. 3 paveiksle matome spartų studentų augimą, kuriems kokybiškai ruošti sistema taip greitai nepajėgi prisitaikyti. V4 manymu siekiant geresnės studijų kokybės Lietuvoje dar reikia daug nuveikti bei teikiamų paslaugų kokybe turėtų labiau rūpintis pačios aukštosios mokyklos.

3 pav. Aukštųjų mokyklų studentų skaičius

Paveikslas sudarytas remiantis Statistikos departamento duomenimis//www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2088, prisijungimo laikas: 2007-11-11.

Lietuvoje jau parengti teisės aktai leidžiantys kurti jungtines studijų programas, tačiau dar nėra nuspręsta kokio pavyzdžio diplomas bus teikiamas absolventams. Būtų klaidinga teikti kelis diplomus, kai dalyvavo ne viena aukštoji mokykla. Todėl reikia sukurti diplomo variantus su visų jungtinių studijų laipsnį teikusių studijų institucijų skiriamaisiais ženklais bei nepažeidžiant kitų taisyklių. Todėl šis vienas iš Bolonijos proceso prioritetų dar nėra įgyvendintas.

Paskutiniai tarpinės apžvalgos rezultatai pavaizduoti 5 priede, kur skirtingomis spalvomis išryškinti Lietuvos aukštojo mokslo sistemos pasiekimai prisidedant prie bendros Europos mokslo erdvės kūrimo, o 4 priede pateikti vertinamų elementų vertimas į lietuvių kalbą. Skirtingos spalvos skiria rezultatų įgyvendinimo stadijas siekiant tikslo. Geriausią vertinimą žymi tamsiai žalia spalva,

šviesiai žalia spalva simbolizuoja daromą progresą, geltona, rodo, kad imamasi veiklos, oranžinė – užduočių identifikavimas, raudona nurodo tikslą, kuris dar visai nesiekiamas, bet yra svarbus bendro proceso mastu. Lietuvos vertinimų lentelėje gausu žalios spalvos, kuri reiškia pažangius procesus. Rengiant rezultatų apžvalgą silpniausia grandimi įvardinta - nacionalinių kvalifikacijų įgyvendinimo tinklo kūrimas, o jis kaip tik dabar planuojamas kuriant įgyjamų kvalifikacijų aprašus, jog tarptautinėje arenoje būtų lengvesnis gebėjimų palyginamumas. Pasak respondento V1 už šį vienintelį iš dvylikos apibrėžtų vertinamų už pažangą segmentų atsakinga LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o už kitų įgyvendinimą atsakomybę prisiima LR Švietimo ir mokslo ministerija. Taip pat silpniau įvertintas užsienio ekspertų dalyvavimas kokybės užtikrinimo procese. Nors ir siekiama pritraukti tarptautinių švietimo srities darbuotojų, tačiau viena iš priežasčių apsunkinančių procedūrą yra sudėtinga Lietuvos viešųjų pirkimų sistema. Nors tikrai pozityviai įvertinti Lietuvos pasiekimai įgyvendinant rekomendacijas, tačiau kyla prieštarigų minčių stebint realius pokyčius aukštojo mokslo sistemoje. Formalią pusiaukelės rezultatų apžvalgą BP3 vertina kritiškai – tai tik paviršutinis vertinimas, „duomenų ir pasiekimų švietimo srityje užtenka tik ataskaitoms pildyti, nors turime daug žalios spalvos įvertinimų“.

V5 Bolonijos procesą vertina, kaip sparčiai vykstantį, nes pakeisti atitinkami teisės aktai, įdiegta kokybės užtikrinimo sistema, įgyvendinti Berlyno komunikate numatyti kokybės užtikrinimo sistemos elementai, t.y. vidinis ir išorinis vertinimas, vertinimo rezultatų viešinimas, tarptautinis bendradarbiavimas, narystė tarptautinėse organizacijose, studentų įtraukimas į vertinimo procesą. Nuo 2005 m. sėkmingai teikiamas diplomo priedėlis. BP4 taip pat antrina pozityviai Bolonijos proceso įtaka Lietuvai, nes dėl „išorinio spaudimo“ buvome priversti peržiūrėti savosios aukštojo mokslo sistemos trūkumus, suintensyvėjo tarptautiniai mainai. Nors pats naujovių diegimas Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje nėra pakankamai spartus ir ganėtinai nekoordinuotas, nes veikia bent kelios su Bolonijos procesu susijusios grupės, kurios realiai menkai veikia tikruosius sistemos pokyčius. Dar galima pridurti neteisingą proceso idėjų traktavimą. BP3 manymu lietuviai „paraidžiui skaito Bolonijos proceso rekomendacijas“. Tačiau tai nėra taisyklės, o patarimai, ką siektina gauti, o kaip tai pasiekti kiekviena šalis nusprendžia pagal individualią situaciją. Su šia nuomone sutinka V5 teikdamas, kad nereikia Bolonijos proceso rekomendacijų absoliutinti, reikia žiūrėti kūrybiškai, Lietuvoje kartais per daug aklaisti stengiamasi įgyvendinti proceso nutarimus. Tačiau tai derybos, čia tik rekomendacijos kur link judėti, bet pati šalis turi apsispręsti ar jai to reikia, o juolab kokiais būdais siekti sistemos tobulinimo.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Lietuvos švietimo sistemos pasiekimai įgyvendinant Bolonijos proceso skatinamas permainas siekiant valstybių narių susikalbėjimo yra teigiami. Politiniame lygmenyje sėkmingai įgyvendinamos rekomendacijos, koreguojami egzistuojantys bei

priimami nauji teisės aktai; respondento BP3 nuomone švietimo sistemos klausimai yra pernelyg griežtai aprašomi įstatymuose ir tai itin varžo naujoves, lankstumą. Be to, vadovaujantis Bolonijos proceso idėjomis sunkiai susikalbama bendrumo klausimais instituciniame lygmenyje, kuris yra arčiausiai kokybinių aspektų praktinio įgyvendinimo švietimo sistemoje. Visi trylika ekspertų, dalyvavę tyrime, Lietuvos ištraukimą į Bolonijos procesą vertina itin teigiamai, tačiau pastebi, jog dauguma Lietuvos švietimo sistemos reformų lieka tik politiniame lygmenyje, todėl reikėtų giluminius aspektus rezultatyviau įgyvendinti praktiniame aukštųjų mokyklų darbe.

2.2. SLOVĖNIJOS PASIEKIMAI ĮGYVENDINANT BOLONIJO PROCESO TIKSLUS

Slovėnija 1999 m. pasirašydama deklaraciją apsisprendė reformuoti aukštojo mokslo sistemą remiantis Norvegijos modeliu, kuris vadinamas – kokybės reforma. 2002 m. buvo patvirtintas aukštojo mokslo planas (angl. Master Plan for higher education), kuris yra gairės Bolonijos proceso rekomendacijoms įgyvendinti aukštojo mokslo sistemoje. Taip pat kuo sėkmingesniai išiliejimui į Bolonijos proceso veiklas buvo kuriamas tinklas apimantis visus tris lygmenis. Valstybiniame lygmenyje nuo 2003 m. veikia Bolonijos tolesnės veiklos grupė, 2004 m. suburta Bolonijos propaguotojų grupė, tačiau šiuo metu jos nariai išsibarstę bei nevykdo tikslingos veiklos, o instituciniame lygmenyje įkurtos Bolonijos įgyvendinimo koordinavimo grupės, taip pat panašios iniciatyvinės grupės veikia aukštosiose mokyklose³⁰.

Pagal triapakopę studijų sistemą studentai pradėti priiminėti tik 2005 – 2006 mokslo metais, nors studijuoti galima priimti dar ir pagal senąją sistemą. 2009 – 2010 mokslo metai bus pirmieji priimant tik pagal naujai patvirtintą trijų ciklų sistemą³¹. Paskutinėje tarpinėje rezultatų apžvalgoje minima, kad buvo didinamas studentų skaičius priimant mokytis pagal trijų ciklų sistemos naujas studijų programas, tačiau kol kas jie sudaro tik 13 % visų studentų. Vardan kuo paprastesnio perėjimo į atnaujintą sistemą buvo koreguojami teisės aktai.

Stojančiųjų į aukštąsias mokyklas Slovėnijoje 2006 m. buvo apie 84 %³² (skaičiai nuosekliai auga kiekvienais metais). Į kolegijas ir universitetus 2006 m. įstojo 8,6 % daugiau studentų nei ankstesniaisiais metais. Aukštojo mokslo poreikis valstybėje yra didelis. 4 pav. matyti dinamiškas augimas baigiančiųjų aukštojo mokslo institucijas. Institucijos savo ruožtu siekia užtikrinti prieinamumą bei kokybę.

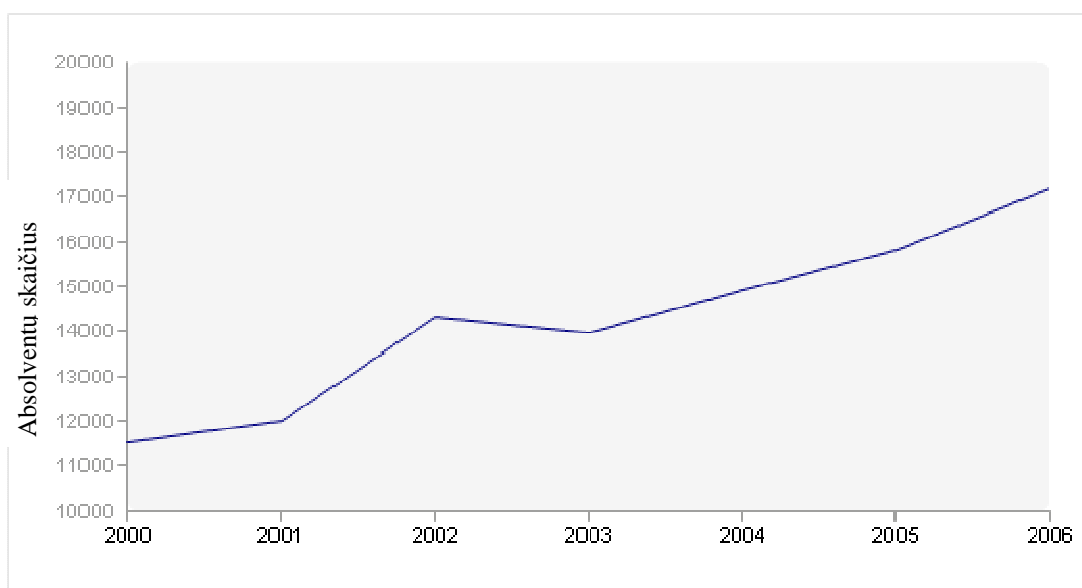
³⁰ 2004-2005 m. nacionalinė Slovėnijos Bolonijos proceso ataskaita//

www.bologna-bergen2005.no/EN/national_impl/00_Nat-rep-05/National_Reports-Slovenia_050114.pdf, prisijungimo laikas: 2007-11-02.

³¹ Focus on the structure of higher education in Europe 2006/2007 National trends in the Bologna Process. Eurydice, 2007. P.284.

³² Education//www.culturalprofiles.net/slovenia/Directories/Slovenia_Cultural_Profile/-6800.html, prisijungimo laikas: 2007-06-12.

4 pav. Aukštojo mokslo absolventai Slovėnijoje, 2000 – 2006.

Šaltinis: autorius - A. Kozmelj//www.stat.si/eng/novica_prikazi.aspx?id=903, prisijungimo laikas: 2007-11-13.

2007 m. tarpinės apžvalgos rezultatai (žr. 5 priedas) rodo, kad yra gausu tamsiai žalios spalvos įvertinimų t.y. aukščiausių. Prie sėkmingai diegiamų aukštojo mokslo sektoriuje yra perėjimas iš vieno ciklo į kitą, automatiškai įdiegtas diplomo priedėlis, paisomi Lisabonos konvencijos principai, privalomai ir visuotinai įdiegti Europos konvertavimo kreditai, įgyto išsilavinimo pripažinimas taip pat teisės aktais įtvirtintas leidimas kurti studijų programas su jungtiniais laipsniais. Baigus jungtinę studijų programą studentams išduodami bendrą programą organizavusios aukštojo mokslo institucijos diplomai. Blogiausių – raudonos spalvos vertinimų Slovėnija negavo, tačiau diegiant laipsnių sistemą dar yra teigiamų poslinkių reikalaujančių sričių – neišbaigta įgyvendintas pirmasis ir antrasis studijų ciklas, taip pat kaip Lietuvoje dar nėra sukurtos nacionalinių kvalifikacijų sistemos. Nuo pastarojo tarptautinių ekspertų vertinimo Slovėnija nemažai nuveikė kokybės užtikrinimo srityje bei finansavimo užtikrinimo magistrantūros studentams, taip didindama aukštojo mokslo prieinamumą ir stiprindama šalies žmoniškųjų išteklių gebėjimus.

Artimos ateities iššūkiai Slovėnijos aukštojo mokslo sistemai³³:

- Kokybės užtikrinimo sistemos plėtra,
- Nacionalinio ir tarptautinio mobilumo skatinimas,
- Tolimesnis aukštojo mokslo sistemos decentralizavimas,

³³ Bologna Process Stocktaking London 2007, P. 75//http://www.aic.lv/ace/ace_disk/2005_07/Reports/Stocktaking.pdf, prisijungimo laikas: 2007-11-25.

- Abipusiai naudingo mechanizmo kūrimas, kuris užtikrintų naudingą verslo ir mokslo bendradarbiavimą,
- Neformalaus ugdymo pripažinimas,
- Į studentus orientuoto aukštojo mokslo skatinimas ir kt.

Slovėnijos aktyvumas realizuojant uždavinius siekiant Europos bendros mokslo erdvės skūrimo yra taip pat pastebimas ir pozityviai vertinamas. Lyginant su Lietuvos įgyvendinamumu galima teigti, kad jie mažiau pasiekę mobilumo programose, tačiau sėkmingiau diegia kokybinius rodiklius bei nacionalinės teisės keitimas yra tampriau susietas su Bolonijos proceso idėjomis.

Nagrinėjant dviejų Bolonijos proceso dalyvių – Lietuvos ir Slovėnijos dokumentus apie proceso eigą yra pastebimas skirtingas valstybių atstovų rekomendacijų interpretavimas ir požiūris į jas. Formaliai aprašant įgyvendinamas reformas, esamus aukštojo mokslo sistemos organizavimo būdus vienur aprašoma plačiau ir detaliau, kitur pateikiami faktai. Kaip antai Slovėnijos ataskaitose pasiekimai pateikiami aprašant labai smulkiai, o Lietuvos – konkrečiau, galima daryti prielaidą, kad taip yra todėl, jog Slovėnijoje Bolonijos proceso įgyvendinimu rūpinamasi decentralizuotai, todėl už skirtingus dalykus atsakingi segmentai smulkiau aprašo situaciją, bet taip pat jaučiamas tamprus ryšys tarp skirtingų įgyvendinimo lygmenų. O Lietuvoje pasigendama didesnio veiklų susijusių su Bolonijos procesu koordinavimo, todėl atskirų grupių įtaka diegiant permainas yra akivaizdžiai sumažinama. Tai galima įvardinti kaip skirtingą valstybinį požiūrį į dalyvavimą procese, nes ekspertas V1 tiksliai įvardija – Lietuvoje yra Bolonijos tolesnės veiklos grupė, šeši Bolonijos propaguotojai ir vienas LR Švietimo ir mokslo ministerijos specialistas, kurio viena iš funkcijų yra darbas susijęs su Bolonijos proceso eiga. Tuo tarpu kitose šalyse narėse sukurti specialūs skyriai kuruojantys valstybės veiklas įgyvendinant Bolonijos deklaracijos skatinamas veiklas. Slovėnija atsakintų ir suinteresuotų asmenų skaičiumi įvairiuose lygmenyse lenkia Lietuvą.

3. AUKŠTOJO MOKSLO FINANSAVIMO PANAŠUMAI, SKIRTUMAI LIETUVOJE IR SLOVĖNIJOJE. LIETUVOS AUKŠTOJO MOKSLO PERSPEKTYVOS

Švietimo sistema - kaip smėlis, kiek pinigų bepilsi, tiek ji sugers.

V4 respondentas

Šiame skyriuje bus pasigilinta į aukštojo mokslo finansavimo mechanizmus Lietuvoje ir Slovėnijoje. Aukštojo mokslo finansavimo politika ir jos prisitaikymas prie dinamiškos aplinkos atspindi valstybės požiūrį į aukštojo mokslo svarbą. Be to, atsižvelgiant į dabartinę aukštojo mokslo situaciją, numatomos galimos Lietuvos aukštojo mokslo perspektyvos.

Aukštojo mokslo finansavimo teisinis reglamentavimas

Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtino aukštųjų mokyklų autonomiją ir laidavo gerai besimokantiems piliečiams nemokamą aukštąjį mokslą valstybinėse aukštosiose mokyklose³⁴. Slovėnijos Respublikos Konstitucijoje³⁵ taip pat įtvirtinta aukštųjų mokyklų autonomija bei atsakomybė valstybei sukurti tinkamas sąlygas piliečiams gauti išsilavinimą. Aukštojo mokslo finansavimo klausimas minimas tik tiek, kad turi būti sukurti teisės aktai numatantys atitinkamus finansavimo būdus. Taip paliekama niša kurti efektyvius finansavimo mechanizmus bei lanksčiai reaguoti į besikeičiančias sąlygas.

Daugybę kartų Lietuvoje keičiant Aukštojo mokslo bei kitus švietimo sritį reglamentuojančius teisės aktus matyti, kad yra interpretuojama konstitucinė nuostata – tampa neaišku, kas yra gerai besimokantis studentas, kiek jų gali būti, ar nenusižengiama įtvirtintai nuostatai laiduojančiai nemokamą mokslą. LR Aukštojo mokslo įstatymas³⁶ reglamentuoja aukštojo mokslo institucijų finansavimą, tačiau šio įstatymo patikimumu galima imti abejoti, nes nuo priėmimo 2000 m. kovo 21 d. jis buvo koreguotas keliolika kartų. Įstatymas aiškiai įvardija iš valstybės biudžeto finansuojamas sritis, tačiau lėšų apimtis priklauso nuo studentų skaičiaus aukštojoje mokykloje. Jokiems teisės aktams neregamentuojant studijuojančiųjų skaičiaus, mokyklos jų priima pagal savo nuožiūrą. Žinoma, kuo daugiau studentų, tuo daugiau mokančiųjų studijų įmokas, akivaizdu, jog aukštųjų mokyklų surenkamos lėšos didėja greičiau nei stiprinamos studentams išmokyti reikalingos mokymo bazės, didinamas dėstytojų skaičius (lyginant su studentų skaičiumi) ir kiti tinkamai studijų kokybei užtikrinti reikalingi elementai.

2000 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Mokslo ir švietimo ilgalaikio finansavimo įstatymą, kuriame skambiai įvardijo lėšų skyrimo švietimo sričiai būtinumą. Atsižvelgiant „į mokslo ir švietimo svarbą Lietuvos ūkiui, žmonių gerovei ir valstybės stabilumui, konstatuodamas, kad mokslui ir švietimui iki šiol valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų buvo skiriama nepakankamai, suprasdamas efektyvesnės mokslo, studijų ir švietimo sistemos svarbą“³⁷ buvo įtvirtintas poreikis ir būtinybė gausiau finansuoti sektorių.

Slovėnijos aukštojo mokslo įstatymas reglamentuoja valstybinių aukštųjų mokyklų finansavimą nacionalinio biudžeto lėšomis, be to finansuojamos ir nevalstybinių mokyklų

³⁴ LR Konstitucija/Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014. 41 straipsnis.

³⁵ Slovėnijos Respublikos Konstitucija/Official Gazete RS, Nos. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06. 57-58 straipsnis.

³⁶ LR Aukštojo mokslo įstatymas, 2000 m. kovo 21 d. (Žin., 2000, Nr. 27-715)

³⁷ LR Mokslo ir švietimo ilgalaikio finansavimo įstatymas, 2000 m. gruodžio 7 d. Nr. IX-71 (Žin., 2000, Nr. 110-3516).

patvirtintos studijų programos³⁸. 2003 m. išleistas Aukštojo mokslo finansavimo dekretas, pakeitė nuo 1992 m. galiojusius aukštojo mokslo finansavimo standartus. Naujasis dekretas nustato finansavimą³⁹:

1. Studijoms bei su studijomis susijusiems tyrimams, meninei ir profesinei dėstytojų bei mokslinio personalo veiklai plėtoti,
2. Bibliotekoms ir kitoms su informacija susijusioms veikloms,
3. Organizacinėms, administravimo ir infrastruktūros veikloms.

Lėšos aukštajam mokslui Lietuvoje skiriamos atsižvelgiant į LR Vyriausybės priimtą Lietuvos Respublikos biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodiką⁴⁰. Šioje metodikoje įtvirtinta, kad turi būti numatytos lėšos:

1. Studijoms,
2. Moksliniams tyrimams ir meninei kūrybai plėtoti,
3. Administravimui ir ūkiui,
4. Objektų, įrašytų į LR Nekilnojamų kultūros vertybių registrą ir Lietuvos kultūros vertybių sąrašus, priežiūrai.

Lėšos studijoms skiriamos remiantis metodikoje nustatoma studijų kaina pagal studijų kryptį, pakopą bei formą. Studijų kaina susideda iš dviejų dalių, t.y. studentų studijų įmokos ir dalies, padengiamos iš valstybės biudžeto. Tačiau Prezidentas V. Adamkus 2007 m. spalio mėnesio pabaigoje kreipėsi į Konstitucinį Teismą prašydamas išsiaiškinti, ar metodika, kuria yra vadovaujama skiriant lėšas mokslui ir studijoms, neprieštarauja Konstitucijai. LR Vyriausybės nutarimu yra nustatyta, kiek lėšų turi būti skiriama aukštosioms mokykloms už vykdomas studijas, tačiau vadovaudamasi minėtu dokumentu, valstybė kasmet vienam studentui skiria tik 47,5 % studijoms reikalingos sumos. Prezidentas skundžia dokumentą, kuris „viena vertus, nustato, kiek turi būti skiriama lėšų, kita vertus, pasako, kad gali būti skiriama proporcingai“⁴¹. Paradoksalu, kad metodikoje Vyriausybė nustato, kiek kainuoja vienas visiškai ar dalinai valstybės finansuojamas studentas, bet valstybė skiria ne visas, bet tik pusę būtinų lėšų. Prezidentas taip pat primena, kad Konstitucijoje esanti nuostata, kuri įtvirtina nemokamą aukštąjį mokslą gerai besimokantiems studentams čia gali būti aplenkta. Prezidento patarėja N. Putinaitė pastebi – „jei už pilną kainą gali išmokyti studentą kokybiškai, tai už pusę tikrai ne“, be to šio nutarimo ydingumas kasmet vis

³⁸ Zakon o visokem šolstvu uradno prečiščeno besedilo (ZViS-UPB1), čl. 72-73//www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2003134&stevilka=5826.

³⁹ Country Cross Studies: Poland, Slovakia, Slovenia. EU8 Finance Reform Cross-Country Study/Financing Higher Education, Annex 2. Warsaw Workshop: June 23 and 24, 2005. P. 19.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodiką (2006 m. spalio 5 d. Nr. 974).

⁴¹ Jackevičius M. V. Adamkus prašo Konstitucinį Teismą išsiaiškinti, ar teisėtai studentai gauna tik pusę studijoms reikalingos sumos//www.delfi.lt 2007 spalio mėn. 22 d.; prisijungimo laikas: 2007-10-22.

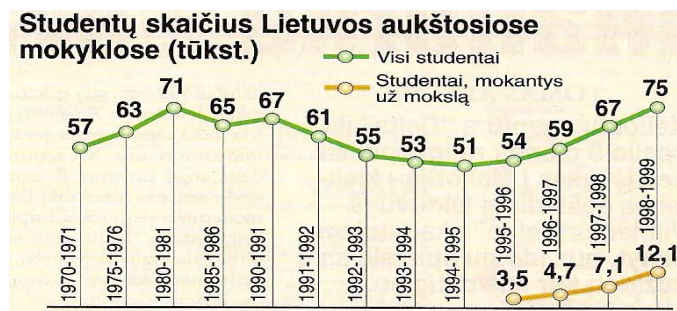
ryškėja. Sulaukus Konstitucinio Teismo atsakymo dėl mokslo ir studijų finansavimo metodikos tikimasi, kad rezultatai padės politikams priimti ryžtingesnius sprendimus keičiant egzistuojantį finansavimo modelį.

Aukštojo mokslo finansavimo modelio kaita

Galima įvardinti, kad aukštojo mokslo finansavimo reforma Lietuvoje buvo vykdyta jau keletą kartų, nors LR Švietimo ir mokslo ministerijos aktyvesnės kalbos ir ketinimai planuojant aukštojo mokslo reformą vadinami – pagaliau prasidedančiais pokyčiais. Pasak prof.habil.dr. B. Kaulakio jau vyko keli ryškūs mėginimai rasti tinkamą finansavimo modelį. Galima išskirti keturis skirtingus lėšų cirkuliavimo būdus⁴²:

1. 1990 – 1995 m. studijuoti galėjo tik valstybės finansuojami studentai (5 pav. ryškų studentų skaičiaus sumažėjimą 1995 m. galima paaiškinti tuo, kad dalis jaunų žmonių matydami, kaip greičiau galima finansiškai sustiprėti pasuko į smulkų verslą, o nesiekė aukštojo išsilavinimo).
2. 1995 – 2000 m. leista priimti papildomą studentų skaičių, mokančių už mokslą aukštųjų mokyklų nustatyta tvarka. (žr. 5 pav.).
3. Nuo 2000 m. leista studijuoti norintiems mokėti pilną studijų kainą⁴³. 2001 m. mokantieji už mokslą sudarė jau daugiau kaip trečdalį viso studentų skaičiaus. Studijų įmoka, kurią mokėjo studijuojantieji savo lėšomis buvo nustatoma kiekvienos aukštosios mokyklos individualiai, sumos varijavo nuo 750 iki 11 000 Lt. per metus⁴⁴.
4. 2001 m. buvo priimta Aukštojo mokslo įstatymo pataisa, nuo 2002 m. rudens draudžianti į valstybines aukštąsias mokyklas priimti studentus, mokant pilną kainą. Valstybė prisiėmė atsakomybę apmokėti didžiąją dalį studijų kainos šalyje įvedus 500 Lt dydžio studijų įmoką per

5 pav. Studentų skaičius Lietuvos aukštosiose mokyklose

Šaltinis: Kaulakys B. Mokslas ir studijos//Faktai, mintys, pasiūlymai (pranešimas), 2007.

⁴² Kaulakys B. Mokslas ir studijos//Faktai, mintys, pasiūlymai (pranešimas), 2007.

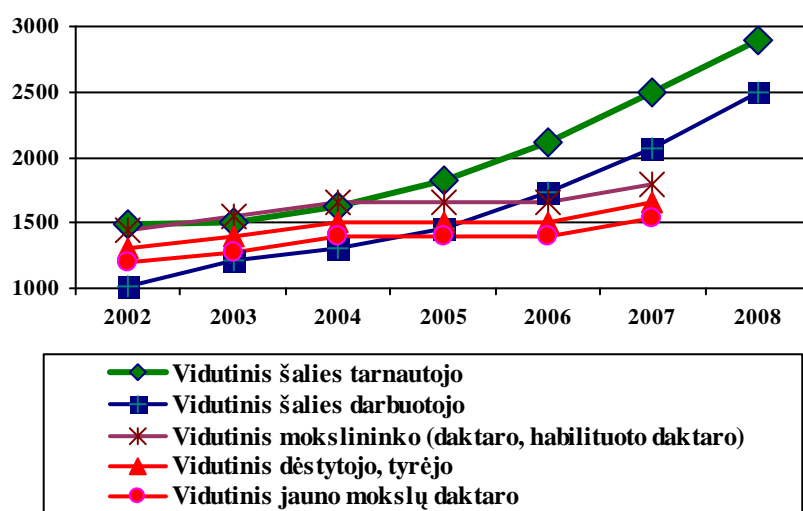
⁴³ LR Aukštojo mokslo įstatymas, 2000 m. kovo 21 d. (Žin., 2000, Nr. 27-715)

⁴⁴ Želvys R, Žilinskaitė R. Studijų reformų Lietuvoje analizė, 2003. P.18.

semestrą. Tačiau aukštosioms mokykloms, kaip buvo žadėta, nebuvo kompensuoti patirti finansiniai praradimai, kai buvo neleista priimti norinčių studijuoti savo lėšomis.

Tai keletas ryškiausių mėginimų rasti optimalesnį variantą dėl studijų įmokų. Šiuo metu didžiausią gaunamų įplaukų dalį aukštosios mokyklos gauna iš studentų studijų įmokų, nes žadėti 2 procentai BVP iš valstybės biudžeto liko neįgyvendinti. Todėl akivaizdu, kad jei dar aukštosios mokyklos gaudamos įplaukų iš studentų pragyvena nors ir dažnoje inovacijų siekimas atidedamas ateičiai. Dar sunkesnėje finansinėje situacijoje atsidūrę mokslo institutai kur mokslinės bazės merdi, jaunų žmonių bent minimalų skaičių moksliniam darbui dirbti itin sunku surinkti. Švietimo ir mokslo sektoriaus sąstingį iliustruoja ir mokslininkų bei dėstytojų „užšaldyti“ atlyginimai (žr. 6 pav.), kurių didinimo poreikis akivaizdus.

6 pav. Mokslininkų ir dėstytojų atlyginimų (Lt neatskaičius mokesčių) dinamika

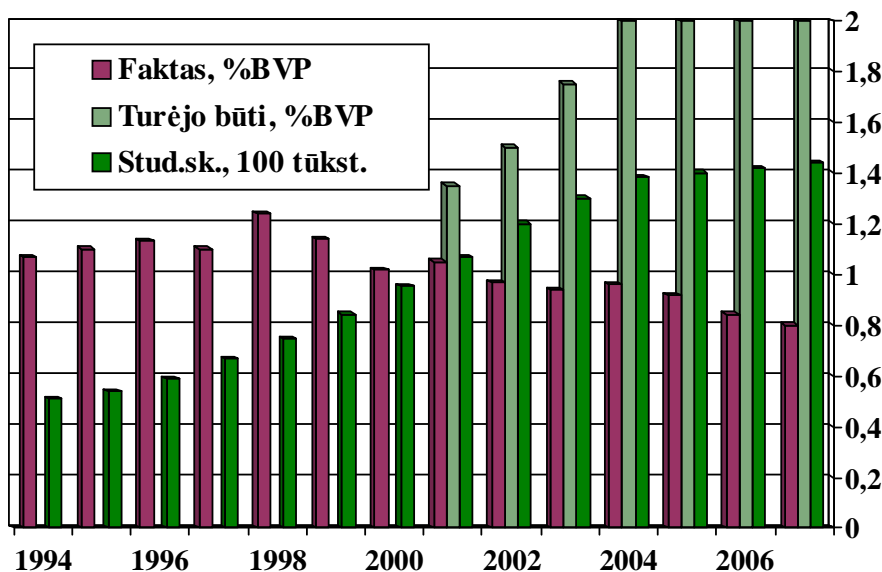
Šaltinis: Kaulakys B., Mokslas ir studijos//Faktai, mintys, pasiūlymai (pranešimas), 2007.

Lietuvos mokslininkų sąjunga keletą kartų yra kėlusį į viešumą opų mokslininkų ir dėstytojų atlyginimų klausimą. Nesprendžiama situacija dar labiau skatina sparčią mokslo degradaciją Lietuvoje. Dėl mažų atlyginimų nesurenkamas reikalingas jaunų mokslininkų skaičius, todėl mokslo institutuose ir aukštosiose mokyklose dirbančių asmenų amžius pastebimai didėja, be to į kitas sritis dirbti išeina mokslinius laipsnius turintys žmonės. Ekspertas M4 matydamas dabartinę finansinę padėtį mano, kad Lietuva nesugebės pasiekti užsibrėžto tikslo iki 2010 m. skirti mokslui 3 proc. nuo BVP, o tai veda prie dar mažesnės studijų kokybės.

Lėšų skyrimo aukštosioms mokykloms problema nuolat įvardijama akademinės bendruomenės narių, tačiau vaizdinga iliustracija tikriausiai nėra suvokiama galios įrankius

turintiems bei galintiems pakeisti vyraujančią situaciją. 7 paveikslas demonstruoja finansinę situaciją nuo pat 1994 m. iki 2007 m. – stojančiųjų į aukštąsias mokyklas skaičius nuolat ir ženkliai augo, tačiau jiems mokytis lėšų buvo skiriama vis mažiau, skaičiuojant pagal skiriamą dalį nuo šalies biudžeto. Nors buvo žadama bei teisės aktais tvirtinama, kad bus skiriama didesnė bendrojo vidaus produkto dalis, tačiau teisinės valstybės sistema neužtikrino realaus lėšų „atėjimo“.

7 pav. Biudžeto asignavimų mokslui ir studijoms (procentais nuo BVP) ir studentų skaičiaus universitetuose kitimas, 100 tūkst. gyventojų

Turėjo būti - rodo, kiek buvo pažadėta ir įtvirtinta įstatymu.

Šaltinis: Kaulakys B., Mokslas ir studijos//Faktai, mintys, pasiūlymai (pranešimas), 2007.

Buvo ieškoma būdų studijų ir mokslo finansavimui efektyvinti, bet veikianti sistema rodo, kad akivaizdaus sistemos stiprinimo tikrai nėra. Pasak Studijų reformų Lietuvoje analizę atlikusių R. Želvio ir R. Žilinskaitės⁴⁵, mūsų šalyje praktiškai neveikia konkursinis projektų finansavimas, kuris padėtų stiprėti aukštojo mokslo institucijoms, kuriose dirba gausią mokslo patirtį sukaupę mokslininkai ir tai būtų finansavimas pagal atliekamus darbus, kuris skatintų naujovių kūrimą, diegimą bei padėtų sektoriui būti dinamiškesniam. Valstybinio finansavimo dydis priklausomas nuo kokybės vertinimo rezultatų prisidėtų prie sektoriaus „išjudinimo“, tačiau tam prieštarauja mokslo ir studijų institucijų vadovai, todėl įgyvendinimas vyksta labai lėtai⁴⁶. Respondento V4 nuomone, nors ir pamažu, bet jau einama link finansavimo skyrimo priklausomai nuo aukštojo mokslo institucijos rezultatų. Aktyvių ir siekiančių novatoriškai dirbti institucijų finansavimui pritaria ir BP4.

⁴⁵ Tyrimas buvo atliktas pagal Atviros Lietuvos fondo užsakymą 2003 m.

⁴⁶ Želvy R, Žilinskaitė R. Studijų reformų Lietuvoje analizė, 2003. P. 23.

Bakalauro studijos dieninio skyriaus studentams Slovėnijoje yra pilnai finansuojamos valstybės, neakivaizdinio skyriaus studentai moka nustatyto dydžio įmoką. Magistrantūros studentai moka už mokslą, tačiau valstybė prisideda prie mokslo finansavimo. Jeigu aukštoji mokykla savo nuožiūra nedidina magistro studijų įmokos, o taiko valstybės fiksuotą, tai to fakulteto geriausiems studentams valstybė padengia 60–80 % mokesčio. Slovėnijos valdžia iš biudžeto pradėjo skirti papildomą finansavimą magistrantūros studentams 1998 m. finansuodama dalį studijų įmokos 27 % magistrantų, o 2004-2005 m. jau žymiai didesnei studentų daliai – 53 %⁴⁷.

Slovėnijoje valstybinio finansavimo didinimas reglamentuotas Aukštojo mokslo finansavimo dekretu. Skaičiavimo metodologija užtikrina, kad lėšos aukštojo mokslo institucijoms būtų didinamos, tiek procentų, kiek paaugo BVP (procentas skaičiuojamas nuo sumos, kuri aukštajam mokslui buvo skirta praėjusiais metais), tačiau finansavimas didinamas ne mažiau kaip 2,5 % kasmet, nors ir BVP augtų mažiau⁴⁸. Nuo 2000 m. Lietuvoje skiriamas BVP procentas aukštajam mokslui tendencingai mažėjo, o pastaruosius penkerius metus net neviršija vieno procento (žr. 7 pav.), kai tuo tarpu Slovėnijoje šiai sričiai skiriamos lėšos kasmet yra apie 1,3 % nuo BVP (žr. 1 lentelė) bei su galimybėmis didėti artimoje ateityje.

1 lentelė. Valstybės skiriamos lėšos aukštajam mokslui Slovėnijoje BVP %, 1995 – 2006 m.

Metai	BVP % aukštajam mokslui
1995	1,34
1996	1,24
1997	1,22
1998	1,20
1999	1,31
2000	1,29
2001	1,30
2002	1,29
2003	1,32
2004	1,32
2005	1,27
2006	1,26

Šaltinis: http://www.stat.si/eng/novica_prikazi.aspx?id=1303, prisijungimo laikas: 2007-12-09.

Šalyje, kur aukštojo mokslo finansavimas užtikrinamas stabiliau nei Lietuvoje siekiama dar labiau didinti skiriamas lėšas. Šiuo tikslu Slovėnijos švietimo ministras suformavo darbo grupę, kuri atsakinga už naujojo finansavimo modelio kūrimą, bet dar yra per anksti numanyti kiek bus

⁴⁷ Country Cross Studies: Poland, Slovakia, Slovenia. EU8 Finance Reform Cross-Country Study/Financing Higher Education, Annex 2. Warsaw Workshop: June 23 and 24, 2005. P. 20.

⁴⁸ Country Cross Studies: Poland, Slovakia, Slovenia. EU8 Finance Reform Cross-Country Study/Financing Higher Education, Annex 2. Warsaw Workshop: June 23 and 24, 2005. P. 19.

didinamas finansavimas bei koks mechanizmas bus pasirinktas⁴⁹. Tačiau galima konstatuoti, kad Slovėnija nors ir Bolonijos procese pažangi panašiai tiek, kiek Lietuva, bet aktyviau ir dažiau įgyvendina vidines iniciatyvas tobulinant aukštojo mokslo sistemą. Didina valstybinį finansavimą bei telkia pastangas, jog kuo didesnė visuomenės dalis gautų kokybišką aukštąjį išsilavinimą.

Vienas svarbiausių tikslų, atliekant ekspertų interviu, buvo išsiaiškinti kokių praktinių patarimų turi švietimo srityje aktyviai dirbantys respondentai efektyvesnio mokslo ir studijų finansavimo Lietuvoje kūrimui. Manydami, kad finansavimo būdo keitimo nereikėtų įgyvendinti atskirai nuo kitų sektoriui būtinų pokyčių, turėjo minčių bei skvarbių pastebėjimų, kurie galėtų būti aktualūs vykdančioms aukštojo mokslo reformą.

Ekspertų pasiūlymai Lietuvai kuriant efektyvesnį aukštojo mokslo finansavimo modelį:

- Mažinti studentų skaičių,
- Nuspręsti kiek valstybė maksimaliai gali skirti lėšų bei apskaičiuoti, kiek ir kokių sričių gerų specialistų už tas lėšas galima paruošti,
- Skirtingų mokslų sričių finansavimas yra diferencijuojamas, to pasekoje neišlaikomas balansas. Šiame kontekste ypač nukenčia socialiniai mokslai. Toks siauras požiūris į socialinius mokslus gali privesti prie ilgalaikių neigiamų pasekmių, kaip nedarni visuomenės/šalies ūkio ir kitų sričių plėtra,
- Lietuvoje aukštojo mokslo finansavimo modelis turėtų būti labiau subalansuotas, laikantis tvarios plėtros principų,
- Aukštojo mokslo finansavimas neturi būti tik valstybės reikalas. Universitetai ir patys turi būti suinteresuoti ieškant partnerių, rėmėjų, pasitelkti buvusius studentus, kurie galėtų remti,
- Bent dvigubai didinti studijų finansavimą,
- Siekiant didinti skiriamas lėšas aukštajam mokslui, reikia sumažinti aukštųjų mokyklų skaičių, nors tai bus itin skausminga,
- Palikti gana nedidelį bazinį finansavimą ir suteikti galimybes biudžeto lėšas gauti konkursiniu būdu, kuomet mokslininkai skatinami aktyviau reikštis.

Valstybės skiriamų lėšų aukštajam mokslui skirtumai

Lyginant valstybes europiniu lygmeniu matomi dideli netolygumai. Net gretinant daugeliu atžvilgių panašias Lietuvą ir Slovėniją matyti akivaizdus skirtumas (žr. 2 lentelė), mūsų šalis tarp ES–27 priklauso penkių šalių grupei, kuri aukštųjų mokyklų studentams skiria mažiausiai, t.y. 3 518

⁴⁹ Duomenys gauti susirašinėjant su Slovėnijos Bolonijos tolesnės veiklos grupės nare Darinka Vrečko.

eurų vienam studentui per metus. Į minėtą sumą įskaičiuojamos būtinų studentų mokymui sąlygu finansavimas, t.y. dėstytojai, mokomosios bazės, bibliotekos, auditorijos, stipendijos, bendrabučiai ir dar daug dalykų. Lietuva skiriamomis lėšomis nuo ES visų šalių narių vidurkio atsilieka daugiau nei dvigubai. Tuo tarpu Slovėnija savo studentams skiria ženkliai daugiau ir ne taip ryškiai atsilieka nuo ES vidurkio.

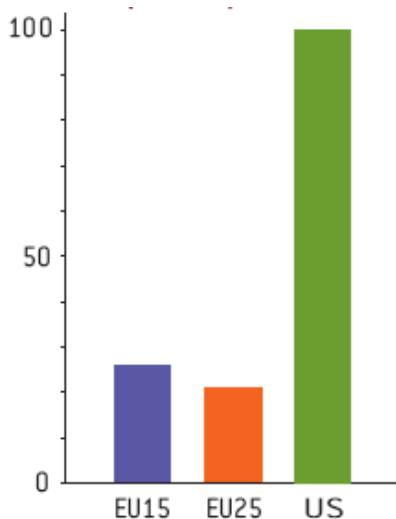
2 lentelė. Studentams skiriamos lėšos

	ES-27	Lietuva	Slovėnija
Lėšos vienam studentui per metus	7 898	3 518	5 854

Lentelė sudaryta remiantis duomenimis – Key data on higher education in Europe. Eurydice, 2007. P. 57.

Dominuojančias pozicijas Europoje, pagal skiriamas lėšas studentams, užima Skandinavijos ir Beneliukso šalys, pvz: Švedija skiria daugiausiai – 13 681 eurų kasmet kiekvienam studentui ruošti, Danija – 11 874 eurų, Olandija – 11 386 eurų.

8 pav. ES ir JAV geriausių universitetų tankumas

Šaltinis: Aghion P., Dewatripont M., Hoxby C. and etc./Why reform Europe’s universities? Bruegel policy brief, issue 2007/04 September 2007, P.1

Pagal oficialią geriausių pasaulio universitetų reitingavimo eilę ES ir Jungtinių Amerikos valstijų (toliau – JAV) universitetai užima pabrėžtinai skirtingas pozicijas (žr. 8 pav.). Geriausiųjų universitetų sąrašė, jei JAV universitetus prilyginame santykiniam dydžiui 100, tai geriausių šimtuke Europos universitetų yra tik penktadalis, tarp geriausių dviejų šimtų universitetų trečdalis bei apie pusė pirmųjų penkių šimtų eilėje⁵⁰. Apibendrinant paveiksle demonstruojamą tankumą, galima sakyti, kad Europoje reitinguojamų universitetų procentas yra beveik 4 kartus mažesnis nei JAV. Be to 2004 m. prie ES prisijungus dešimčiai naujų

valstybių dalyvavimas universitetų reitinguose dar šiek tiek smuktelėjo dėl pastebimai silpnesnio Baltijos šalių bei Centrinės ir Pietų Europos universitetų lygio.

⁵⁰ Aghion P., Dewatripont M., Hoxby C. and etc./Why reform Europe’s universities? Bruegel⁵⁰ policy brief, issue 2007/04 September 2007, P.1.

Bruegel ekspertų nuomone⁵¹ Europos Universitetų atsilikimą labiausiai įtakoja nepakankamas aukštojo mokslo institucijų finansavimas bei autonomijos stoka. Jų atliktų tyrimų metu apskaičiuota, kad Europos valstybės 2001 m. aukštosioms mokykloms vidutiniškai išleido 1,3 % nuo BVP, o JAV 3,3 %⁵². Skirtumas tarp skiriamų lėšų nesumažėjo ir pastaraisiais metais. Taip pat išryškėja didelis skirtumas lyginant išlaidas skiriamas vienam studentui – Europos valstybės skiria 8 700 eurų, o JAV 36 500 eurų per metus. Yra nuomonių, kad išplėsta aukštųjų mokyklų autonomija padėtų pritraukti papildomų finansavimo šaltinių. Bruegel ekspertai Europos politikams suformulavo rekomendacijas – Europos valstybės ateinantį dešimtmetį turėtų didinti aukštųjų mokyklų finansavimą mažiausiai bent vienu procentu nuo BVP kiekvienai metais ir suteikti daugiau autonomijos sprendžiant finansinius klausimus⁵³.

Paskelbus naujausiąjį geriausių pasaulio universitetų sąrašą paaiškėjo, jog toliau dominuoja JAV ir Didžioji Britanija, tačiau bendrai peržvelgiant pirmąjį šimtuką matyti, kad Europos universitetų skaičius per pastaruosius metus sumažėjo nuo 41 iki 35⁵⁴. Tai iliustruoja, kad Bolonijos proceso tikslai pasivyti ir pralenkti JAV gerokai atsilieka.

Dažnai akcentuojama skatintina Lietuvos aukštųjų mokyklų konkurencija, kuri turėtų prisidėti prie kokybiškesnių paslaugų teikimo studentams, tačiau aukštojo mokslo sektoriaus matymas tik nacionaliniu mastu yra per siauras. Įstojus į ES bei dalyvaujant tarptautiniuose procesuose siekiant Lisabonos, Bolonijos deklaracijos tikslų aukštojo mokslo institucijos tarptautinėje arenoje tapo gerai matomos švietimo sektoriaus dalyvės.

2006 m. balandžio 5 d. LR Vyriausybės nutarimu buvo patvirtintas Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006–2010 metų planas, kuriame buvo numatyta tobulinti visos aukštojo mokslo sistemos ir valstybinių aukštųjų mokyklų valdymą ir pertvarkyti sistemos finansavimą. Plėtros plano aukštojo mokslo sistemos apžvalgoje minima, kad „pastaruosius kelerius metus aukštajam mokslui išleidžiama vis daugiau lėšų t.y. 1,3 procento bendrojo vidaus produkto“. Pagrindinis studijų valstybinėse aukštosiose mokyklose finansavimo šaltinis – Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas. Nors Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų aukštajam mokslui skiriama vis daugiau, tačiau nepakankamai daug, nes studijuojančiųjų skaičius auga žymiai greičiau nei skiriamų lėšų apimtys, taip pat itin sparčiai gausėjo aukštojo mokslo institucijų, kurių išlaikymui natūralu, kad reikia daug lėšų (žr. 9 pav.).

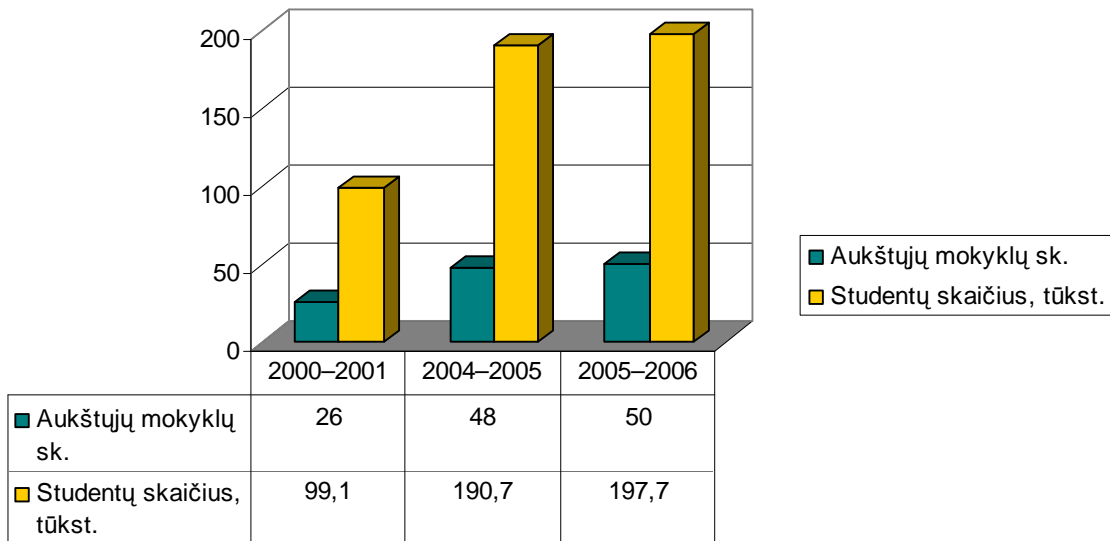
⁵¹ Bruegel - Europinis tarptautinę ekonomiką analizuojantis mokslininkų kolektyvas. Ekspertų grupės tikslas – prisidėti prie politikos formavimo ekonomiais klausimais remiantis faktais, tyrimais, diskusijomis grįsta analize. Veiklą pradėjęs 2005 metais Briuselyje, Belgijos Karalystė.

⁵² Aghion P. Why Europe's universities should be reformed//www.euractive.com/en/education/europe-universities-reformed/article-166708, prisijungimo laikas: 2007-09-20.

⁵³ Aghion P. Why Europe's universities should be reformed//www.euractive.com/en/education/europe-universities-reformed/article-166708, prisijungimo laikas: 2007-09-20.

⁵⁴ Reitingus skelbia The Times Higher Education Supplement

9 pav. Aukštųjų mokyklų ir studentų skaičiaus santykis

Paveikslas sudarytas remiantis Statistikos departamento duomenimis//www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1980; prisijungimo laikas: 2007-10-31.

Minėtame aukštojo mokslo sistemos plėtros plane numatytos keturios pagrindinės veiklos kryptys, viena jų – aukštojo mokslo sistemos finansavimo pertvarka. Sveikintina, kad dokumentą ruošę valdininkai išskyrė uždavinius, apibrėžiančius kaip bus siekiama Lietuvos aukštojo mokslo konkurencingumo Europos aukštojo mokslo erdvėje. Siekiant racionaliau naudoti aukštajam mokslui skiriamas lėšas ir pritraukti naujus finansavimo šaltinius numatyta⁵⁵:

- Parengti ir įteisinti naują visų studijų formų studentų, studijuojančių valstybinėse aukštosiose mokyklose, studijų finansavimo modelį, pagal kurį studijų išlaidas sudarytų dvi dalys: studijų įmoka ir studijų krypties kainos dalis, kurios nepadengia studijų įmoka;
- Planuojant ir skiriant LR biudžeto lėšas vadovautis perspektyviniais specialistų poreikio tyrimais ir sutartimi, kurią valstybinė aukštoji mokykla sudarytų su LR Vyriausybe arba jos įgaliota institucija ir kurioje numatomi valstybės ir aukštosios mokyklos ilgalaikiai įsipareigojimai;
- Sudaryti galimybes visiems aukštųjų mokyklų studentams gauti paskolas studijų įmokoms sumokėti bei svarstyti jų kompensavimo galimybes;
- Parengti mokomųjų ir mokslinių bazių atnaujinimo programą ir ją įgyvendinti;
- Numatyti mokslinių tyrimų finansavimo mechanizmus.

⁵⁵ Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006-2010 metų planas. P. 8-9.

Taip pat yra numatyta užtikrinti aukštojo mokslo prieinamumą nepasiturinčių šeimų vaikams, didinti lėšas vardinėms stipendijoms puikiai besimokantiems.

Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006–2010 metų planas bus įgyvendintas dviem etapais. Pirmajame etape (2006–2007 m.) rengiami ir priimami teisės aktai, reikalingi planui įgyvendinti ir veiksmingai, darniai, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionalių išteklių disponavimu grindžiamai kokybiškai aukštojo mokslo sistemai sukurti. Antrajame etape (2008–2010 m.) plano nuostatos bus įgyvendinamos vadovaujantis pakeista teisine baze. Besibaigiant pirmajam plėtros plano įgyvendinimo etapui galima konstatuoti, kad nors ir aktyviai priimami švietimo srities įstatymai, tačiau nebus spėta paruošti visus tinkamus teisės aktus. Štai dėl keistino mokslo ir studijų finansavimo modelio dar nėra apsispręsta, ar bus pasirinktas studento krepšelio, ar finansavimas pagal aukštojo mokslo institucijų pasiekimus, o gal bus pasiūlytas alternatyvus mechanizmas. Pasak eksperto V1 pastaruoju metu buvo svarstytos du aukštojo mokslo finansavimo modelio variantai. *Bazinis finansavimas* – valstybė išlaiko sistemą, kasmet skirdama finansavimą bei nurodydama, kiek kiekvienos srities specialistų reikia paruošti, o skiriamas lėšos būtų naudojamos šiam studentų skaičiui išmokyti, tačiau yra prieštaraujančių, kad bus neįmanoma tiksliai suplanuoti, kiek kokių sričių specialistų reikės. *Studentų krepšelis* – nustatytas valstybės skiriamų lėšų dydis keliauja kartu su studentu, tačiau vienas esminių šio modelio minusų, kad aukštosios mokyklos visais būdais mėgins išlaikyti kuo didesnę studentų skaičių, nes nuo to priklausys, kiek bus surenkama lėšų. Todėl akivaizdu, kad nebus siekiama suteikti kuo aukščiausią studijų kokybę, o išsilaikys ir silpnai egzaminus išlaikantys studentai.

Kad galėtume konkuruoti pradžioje su kaimyninių šalių universitetais Lietuvoje pirmiausia turi būti aiškus valstybės apsisprendimas dėl aukštojo mokslo finansavimo ir strategijos⁵⁶, tai būtų didelis žingsnis pirmyn. Ilgainiui užtikrinantis galimybę būti pilnaverčiu visos Europos bei pasaulio universitetų sistemos dalyviu, nes konkuruojama dėl studentų lygiaverčiai su kokybiškomis, nemokamomis, jei mokamomis, tai siūlančiomis lanksčias paskolų ir stipendijų sistemas, nuolat atsinaujinančiomis atliepiančiomis mokslų plėtrą studijomis.

Žvelgiant visos Europos mastu yra nuomonių, kad Europai gali ne tik nepavykti pasivyti JAV reformuojant aukštojo mokslo sistemą, bet Azija ją gali net pralenkti⁵⁷. Kinijos, Indijos bei kiti Azijos universitetai gali pasigirti tikrai didžiuliais kai kurių sričių mokslo pasiekimais.

⁵⁶ Jackevičius M. Kas laukia aukštojo mokslo 2020 m.??/www.delfi.lt/archive/article.php?id=12602898; prisijungimo laikas: 2007-09-29.

⁵⁷ Haug G. Education & Training 2010: are Europe's universities on track?? Forum 2006 vol.8, no.2. P 23. (Journal of European Association for International Education).

Aukštojo mokslo reforma ir mokamo mokslo įvedimo perspektyvos

Pastaruoju metu rengiantis reformuoti Lietuvos aukštojo mokslo sistemą, yra manančių, kad blogiau, nei dabar jau būti nebegali ir reikia kuo greičiau imtis kompleksinės visos sistemos pertvarkos. Pasak dr. E. Stumbrio reikia kardinalių ir drąsių permainų, kad pakeltume aukštojo mokslo prestižą ir kokybę. Sprendimai turi būti skausmingi visoms pusėms – tiek, studentams, tiek dėstytojams, tiek valstybės biudžetui, nes mažesniais žingsniais jau per vėlu taisyti padėtį. Šalies, kurioje aukštasis mokslas kokybiškas, laukia klestėjimas ypač šalies neturinčios kitų išteklių, išskyrus intelektualinius. Lietuvos ateitis labai liūdna, todėl žingsniai reformuojant aukštąjį mokslą turi būti radikalūs ir nepopuliarūs⁵⁸. Viena svarbiausių reformos grandžių – finansavimo aukštajam mokslui didinimas. Dėl būtinybės didinti valstybės finansinį indėlį specialistų ruošimui yra vienbalsis, tačiau švietimo ekonomistų, pareigūnų, mokslininkų, studentų, politikų, studentų tėvų tarpe kyla įvairios su finansavimu susijusios idėjos.

2007 m. birželio 14 d. Lietuvos parlamentinės politinės partijos⁵⁹ pasirašė susitarimą dėl mokslo ir studijų pertvarkos principų, kuriuo būtų siekiama kokybinių permainų Lietuvos aukštajame moksle ir mokslo tyrimuose. Politinės partijos sutinka ir pripažįsta, kad sklandžiai funkcionuojanti, efektyvi ir konkurencinga mokslo ir studijų sistema yra esminė Lietuvos visuomenės ir ūkio klestėjimo, kiekvieno jos piliečio visaverčio gyvenimo sąlyga.

Susitarimas numatė, kad už studijas turėtų mokėti visi studentai, tačiau nuo įmokos arba paskolos bus atleisti gerai besimokantys valstybinių aukštųjų mokyklų studentai. Aukštosios mokyklos nustatys studentų skaičių bei tikslų įmokos dydį, o įmokos intervalą nustatys valstybė. Partijų pasirašytame dokumente deklaruota, kad bus sukurta efektyvi paskolų sistema studijų socialiniam prieinamumui užtikrinti, kuri dengtų studijų įmoką ir iš dalies kitas studijų išlaidas. Paskola būtų be palūkanų, ji turėtų būti gražinama studijas baigusio asmens pajamoms pasiekus nustatytą lygį. Tyrime dalyvavusių ekspertų nuomone – net neverta svarstyti mokamo mokslo įvedimo, kol nėra sukurta lanksti paskolų sistema.

Filosofo, politologo, buvusio Lietuvos aukštojo mokslo tarybos nario doc. V. Radžvilo nuomone esama aukštojo mokslo sistema yra pernelyg išpūsta dėl ilgus metus vykdytos jos plėtros ir veikia neefektyviai. Nėra teikiamas kokybiškas išsilavinimas, be to brangiai kainuojantis valstybės biudžetui bei patiems studentams. O politinių partijų pasirašytas susitarimas racionalumo būtiniais pokyčiams tikrai neatneš, nes dokumente surašyti tik bendro pobūdžio siekiai, kuriuos „kažkada“ reikėtų vykdyti. Finansavimo pokyčių klausimas dėstomas kiek detaliau, todėl gal tik šis

⁵⁸ Petrusėvičienė R. E. Stumbrys Jei profesūra neina į gatves – tai tik iš orumo//www.delfi.lt, prisijungimo laikas: 2007-11-08.

⁵⁹ Tėvynės sąjungos, Liberalų ir centro sąjungos, Valstiečių liaudininkų ir pilietinės demokratijos, Socialdemokratų ir Liberalų sąjūdžio frakcijų atstovai. Susitarimui nepritarė tik trys politinės partijos.

aspektas būtų kryptingiau reformuojamas⁶⁰. Pasak V. Radžvilo, kad gausiai aprašoma ir garsiai skelbiama aukštojo mokslo reforma yra tik tariama ir vargu ar vyks bent mažiausios permainos, o problemos liks⁶¹. Finansavimo nedidindimas užkerta kelią sėkmingam švietimo srities prisitaikymui prie pokyčių visuomenėje.

Parlamentinių partijų susitarimas, tai dar vienas skambus pareiškimas dėl visuomenei svarbaus mokslo ir studijų sektoriaus, tačiau realiai nenumatantis reikalingų efektyvinimo pokyčių priemonių. Pradedant kalbėti apie mokamų studijų įvedimą, blankiai užsimenama apie paskolų studentams sistemos kūrimą, stipendijų, kurios būtų ne pasityčiojimo verto dydžio kaip dabar, o užtikrinančios realią paramą gerai besimokantiesiems.

Pastaruoju metu gausiai eskaluota tema apie mokslo finansavimo mechanizmų keitimus: mokesčio už studijas studentams didinimas, dėstytojų ir tyrėjų reikšmingas atlyginimų didinimas, didesnio finansavimo moksliniams tyrimams skyrimas, ima kuriam laikui nutilti. Prezidentas nepatenkintas Vyriausybės nedrąsumu imtis ryžtingesnių permainų, o visa tai stebinčiam žmogui kyla akivaizdus paaiškinimas, kodėl taip gausiai aptarinėtų mokesčių už studijas valdžia visgi nedidins, viena svarbių priežasčių – artėjantys 2008 m. rudenį vyksiantys Seimo rinkimai. Tad akivaizdu, kad visuomenei svarbaus klausimo apie mokesčio didinimą sprendimas yra atidėtas, nes nenorima prarasti būsimų rinkėjų balsų priimant nepopuliarius sprendimus.

Nors daug skeptiškų reakcijų studentams ir jų tėvams kyla dėl idėjos apmokestinti aukštąjį mokslą, tačiau jei tai būtų plačiai ir sistemingai apimanti reforma ji atneštų ilgalaikės naudos. Anot R. Želvio ir R. Žilinskaitės, nepakankamą finansavimą bent iš dalies padėtų kompensuoti studentų įmokos už studijas. Tai, kad studentai iš dalies arba visiškai finansuoja savo studijas, švietimo ekonomistų manymu, šiuolaikinėje visuomenėje yra visiškai normalus ir suprantamas dalykas. Taip manoma dėl kelių priežasčių. Pirma, visame pasaulyje sparčiai didėjant poreikiui įgyti aukštąjį išsilavinimą, net ir labiausiai ekonomiškai išsivysčiusios valstybės nebegali laiduoti visiems prieinamo ir tuo pačiu metu nemokamo aukštojo išsilavinimo. Lieka dvi išeitys – riboti stojančiųjų į valstybines aukštąsias mokyklas skaičių arba siekti, kad bent dalį studijų kaštų padengtų patys studentai. Antra, aukštasis išsilavinimas sukuria didžiausią pridėtinę vertę, o atlyginimų skirtumai tarp žmonių, įgijusių atitinkamai vidurinį ir aukštąjį išsilavinimą, vis didėja. Todėl natūralu tikėtis, kad besimokantieji patys bus suinteresuoti investuoti į savo ateitį⁶². Aukštojo mokslo kaina yra tikrai mažesnė lyginant su galimybėmis įsidarbinti, kurios suteikiamos turint aukštojo mokslo

⁶⁰ Radžvilas V. Reformos grimasos //www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/65649; prisijungimo laikas 2007-07-27.

⁶¹ Radžvilas V. Aukštojo mokslo „reforma“: naikinant globalizmo gūsis//

<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/67099>; prisijungimo laikas: 2007-09-02.

⁶² Želvy R, Žilinskaitė R. Studijų reformų Lietuvoje analizė, 2003. P. 22-23.

diplomą⁶³. Sukūrus tinkamą paskolų sistemą Lietuvos studentams taip pat nevertėtų gąsdintis mokamu aukštuoju mokslu.

Tačiau lietuviai dar nėra pasirengę mokėti už studijas bei investuoti į savo ateitį, tai rodo 2007 m. gruodžio 10 d. paskelbti Baltijos valstybių naujienų agentūros (BNS) užsakymu atliktos Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai, kurioje dalyvavo 1098 respondentai, o rezultatai atspindi visos šalies gyventojų nuomones bei pasiskirstymą pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietą, išsimokslinimą, perkamąją galią. Trečdais t.y. 29,4 % apklaustųjų nenorėtų mokėti už savo, savo vaikų ar vaikaičių studijas universitete, 29,2 % sutiktų mokėti iki 500 Lt. už semestrą. 23,3 % Lietuvos gyventojų išsimokslinimui skirtų 501-1000 Lt. Bei tik maža dalis, daugiausiai jau aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys, sutiktų mokėti dar didesnes sumas⁶⁴. Respondento BP4 manymu, būtina dalį finansavimo krūvio perkelti „ant studentų pečių“, nes tai žymiai pagerintų studentų atsakomybės ir angažuotumo lygį.

Žinoma, dar yra politinių partijų atstovų bei švietimo srities pareigūnų nesuprantančių sudėtingos aukštojo mokslo sistemos nefunkcionalaus veikimo padarinių ir nematančių plataus šios srities konteksto, todėl priima nekonkrečius ar dar labiau sistemą varžančius sprendimus. Jei neskiriamas finansavimas iš valstybės biudžeto, tai tikrai nereiškia, kad reformą reikia pradėti nuo mokamo mokslo įvedimo. Daugiau studentų sutiktų mokėti už studijas Lietuvos aukštojo mokslo institucijose, jei jie būtų tikri, kad gaus gerą išsilavinimą, įdirbio mokslinėje srityje patirtį. Kitų šalių universitetų kokybinė siekiamybė – kuo mažiau studentų vienam dėstytojui, o Lietuvoje vis gausinamos studentų grupės tenkančios dėstytojams. Akivaizdu, kad studijos nedidelėse grupėse nei dideliuose srautuose, žymiai vertingesnės ir efektyvesnės siekiant žinių. Nereikia suprasti, kad Lietuvoje yra per daug išsilavinimą turinčių žmonių ir reikia ženkliai mažinti priimamų studentų skaičių. Pagal amžiaus grupes (nuo 19 iki 25 metų) studentų skaičius Lietuvoje yra vienas didžiausių Europoje, tačiau aukštąjį išsilavinimą turinčių žmonių dešimčiai tūkstančių gyventojų yra mažiau nei Europos vidurkis⁶⁵. Maža valstybė, kurios ekonomika stiprėja, bet dar nėra itin pastovi negali išlaikyti penkiasdešimties aukštųjų mokyklų bei kokybiškai ruošti tiek daug studentų. Respondentas BP2 išvelgia galimybę stiprinti beveik išnykusią tarpinę mokymosi grandį tarp vidurinės mokyklos ir kolegijų bei universitetų. Tikrai itin mažai vidurinių mokyklų absolventų renkasi aukštesniąsias ar profesines mokyklas, 2006 m. profesinėse mokyklose mokėsi 45,4 tūkstančiai, aukštesniosiose 0,02 tūkstančių jaunuolių, t.y. tik 20 (1995–2006 m. duomenys 3 lentelėje). Slovėnijoje esant stiprių gamintojų yra išlaikomas tolygesnis valstybės ekonomikos lygis

⁶³ Jacobs B., van den Ploeg F. European political science vol.5, no.3./Getting European universities into shape. P.289. [//www.palgarve-journals.com/eps](http://www.palgarve-journals.com/eps).

⁶⁴ Mokamas mokslas lietuviams ne prie širdies – tyrimas//BNS www.afla.lt, 2007-12-10.

⁶⁵ Laučius V. Studijų prienamumas: piniginių nusvers gabumus?//www.alfa.lt, 2007-12-04.

tiek miestuose, tiek regionuose, todėl aukštosios mokyklos yra įkurtos įvairiose šalies vietose, o švietimo centrai nėra sutelkti tik didžiuosiuose miestuose kaip Lietuvoje. Tokiu būdu užtikrinamas tolygus aukštojo mokslo poreikio teikimas, o baigus studijas specialistai nelieka dirbti tik dideliuose miestuose.

Ambicingus Europos tikslus, deklaruotus Lisabonos strategijoje, iki 2010 m. tapti konkurencingiausiu ir sparčiausiai besivystančiu regionu galima pasiekti tik žiniomis grįstos ekonomikos sąlygomis, užtikrinančiomis subalansuotą ekonominę šalies plėtrą ir socialinę sanglaudą. Būtent kokybiškas aukštasis mokslas yra vienas reikšmingiausių veiksnių, galinčių pastūmėti šiuos procesus pirmyn⁶⁶.

Lėšų aukštajam mokslui pritraukimas iš verslo sektoriaus

Kad verslas dalyvautų aukštajame moksle, turi būti skatinamas⁶⁷, tačiau tokia kultūra Lietuvoje dar nėra aktyvi. Respondento V4 pastebėjimu visoje Europoje skelbiamas noras į aukštojo mokslo sistemą pritraukti verslo sektorių. Tačiau kalbinto eksperto manymu, verslo atstovai įtraukti į aukštųjų mokyklų valdymą, pvz: tarybų sudėtį, mėgintų įtakoti veiklą tik tiek, kiek yra naudinga jiems patiems t.y. skatinti ruošti tokių sričių ir tokius absolventus, kurių reikia jų įmonėms. Globalizacijos veikiamą rinką, jos poreikiai kinta labai dinamiškai, todėl verslo interesų paaisymas dažnu atveju galėtų prieštarauti ilgalaikėms valstybės švietimo ir mokslo vizijoms. Aukštasis mokslas yra pažengęs pirmyn nuo verslo, suteikiantis studentams universalias žinias, o ne kryptingai teikiantis profesinę informaciją ir gebėjimus, kurie būtų pritaikomi mūsų rinkoje daugiausiai gaminant laikino vartojimo prekes.

Ne tik švietimo sistema turi skatinti verslo sektorių prisidėti savo indėliu, o ir bendra valstybės sąranga turi būti tam palanki. Lietuvoje nėra jokių mokesčių lengvatų verslo atstovams, kurie skiria finansavimą mokslui plėtoti. Yra sudaryta sąlyga pervesti 2 % nuo pajamų mokesčio, tačiau tai iš ties mažą investiciją. Be to, 2 % skyrimas verslo atstovams neatneša jokios naudos, nebent vienintelis akstinas juos skirti, jei toje aukštojoje mokykloje tuo metu studijuoja jo atžala. Technologinių centrų ir mokslo parkų kūrimas taip pat lėtai vystoma idėja, kur telkiant verslo lėšas ir mokslo idėjas inovacijos ir pažanga sparčiai augtų.

⁶⁶ Bartuševičienė V., Butkienė J. Aukštojo mokslo studijų kokybės užtikrinimas Bolonijos proceso kontekste//Mokslo Lietuva, 2006 rugsėjo 21-spalio 4 d. Nr. 16 (350).

⁶⁷ Jackevičius M. Kas laukia aukštojo mokslo 2020 m.? // <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=12602898>; prisijungimo laikas: 2007-09-29.

Lietuvos aukštojo mokslo perspektyvos

Kadangi moksleivių bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose žvelgiant nuo 1995 m. iki 2006 m. kasmet vis mažėja (žr. 3 lentelė), todėl realu, kad studentų aukštojo mokslo institucijose gana ženkliai ims mažėti jau po kelerių metų ne tik dėl nuolatinės migracijos, bet ir dėl demografinių rodiklių.

3 lentelė. Besimokančiųjų skaičius (mokslo metų pradžioje, tūkstančiais)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Iš viso mokinių ir studentų	664,6	787,3	796,7	806,9	810,4	805,0	783,3	759,5
Bendrojo lavinimo mokyklose	537,2	603,8	602,4	594,3	583,1	563,1	538,5	514,6
Profesinėse mokyklose	49,2	47,0	45,0	44,4	44,4	46,3	46,3	45,4
Aukštesniosiose mokyklose	24,2	37,4	32,0	22,4	12,2	4,9	0,8	0,02
Kolegijose	-	3,5	10,4	26,2	40,5	52,2	55,9	56,3
Universitetuose	54,0	95,6	106,9	119,6	130,2	138,5	141,8	143,2

Šaltinis: Statistikos departamentas//www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2088.

Stojančiųjų į aukštąsias mokyklas pastaraisiais metais yra ypatingai daug, todėl į aukštojo išsilavinimo poreikį reaguodamos aukštosios mokyklos nepasverdamos žmogiškųjų išteklių bei materialinių resursų plečia mokyklas. Tačiau jau reikia strategiškai planuoti, kaip bereikalingai išsiplėtusios aukštosios mokyklos funkcionuos, kai nebus tokio didelio studentų antplūdžio bei skaitlingų finansinių įplaukų iš studijų įmokų.

Švietimo sistema užima ypatingą vietą visuomenės gyvenime bei valstybės kūrimo, tačiau priimti įstatymai bei kiti valstybiniai dokumentai aukštojo mokslo sistemos tobulinimui nėra išsamiai įgyvendinami, todėl reformos lieka tik kalbų lygyje. Kai kuriais atvejais pokyčiai pasiekia politinį lygį, bet visai retai realizuojami praktiškai.

Pokyčiai nacionalinėse aukštojo mokslo sistemose prisideda prie bendros Europinės mokslo erdvės kūrimo. Kiekvienai šaliai tvarkantis savo viduje kuriamos didesnės galimybės studentų bei dėstytojų mobilumui, vieningesniai kokybės supratimui, bendradarbiavimui. O taip pat vyksta atvirkštinis procesas, kuomet tarptautiniame lygmenyje skatinamos iniciatyvos padeda greičiau reformuoti nacionalinės sistemoms. Tai pripažįsta ekspertas V1, teigdamas, kad dalyvavimas procese padeda reformuoti nacionalinę sistemą, nes mes patys dar negreit būtume ėmęsi kai kurių naujovių diegimo.

Sekant žiniasklaidos pranešimus apie aukštojo mokslo reformą, išryškėja prieštaringos skirtingų visuomenės grupių nuomonės bei finansavimo pokyčių perspektyvos. LR Švietimo ir

mokslo ministerijos atstovų bei kitų švietimo srities biurokratų nuomone reforma jau sėkmingai vykdoma, koreguojami teisės aktai, jau kuriamas finansavimo didinimo mechanizmas, paskolų sistema, studijų kokybė nuolat gerinama ir taip drąsiai vardijami sėkmingi žingsniai Lietuvos aukštojo mokslo sistemos pozityvių permainų link. Tačiau dažnas mokslininkas ar dėstytojas yra visiškai kitokios nuomonės apie mokslo ir studijų sistemoje vykstančius arba tik imituojamus procesus. Anot L.Donskio, Lietuvoje nėra nacionalinės mokslo politikos, ilgalaikės strategijos taip pat. Politiniai atstovai, jo nuomone, nėra suinteresuoti reformuoti akademinę sferą, karts nuo karto užsimindami apie reformą, tarsi erzina mokslo atstovus, kurie dar vis nori tikėti, kad permainų bus, nors kuo toliau tuo labiau mokslo biurokratai iš aukštųjų mokyklų dėstytojų bei tyrėjų reikalauja vakarietiškos kokybės, už trečiojo pasaulio atlyginimus.⁶⁸ V.Daujotis ir B.Genzelis mano, kad reforma yra kaip priedanga finansiniam pasipelnymui, nes aukštųjų mokyklų valdomas nekilnojamasis turtas yra bene vieninteliai strategiškai patogiose didmiesčių vietose neprivatizuoti objektai.

Pasak A. Kulakauskos Lietuvoje dar nesugebėjome sukurti tokio mokslo ir studijų srities politikos modelio, kuris sudarytų sąlygas bent daugmaž optimaliai šios srities raidai. Nesuvokta, kaip formuoti politiką politinės laisvės ir atviros rinkos ekonomikos sąlygomis⁶⁹. Švietimas, eksperto M1 įsitikinimu, yra socialinės politikos dalis, tačiau Lietuvoje švietimo atstovai bei politikai nesiima konkrečių, plačiai apimančių darbų. Pirmiausia, reikia apsispręsti dėl ilgalaikės mokslo ir studijų raidos strategijos bei apibrėžti koks aukštojo mokslo modelis priimtinas ir labiausiai tinkantis efektyviai funkcionuoti Lietuvoje. Taip pat respondentas M1 teigia jaučiąs pasyvumą, net jaunimo tarpe, tačiau laukimas yra lietuviško mentaliteto dalis, bet tikrai niekas savaime nepasikeis, jei visuomenė tik lauks permainų, bet pati nesiims iniciatyvos gerinti esamą situaciją.

Respondentai apie Lietuvos aukštojo mokslo ateitį:

- „Aukštojo mokslo perspektyvą vertinčiau gana vidutiniškai. Mano nuomone, tai labiau siejasi su bendra šalies ekonomikos būkle. Užsienio ekspertus sudėtinga prisivilioti ir Lietuvos mokslininkus sudėtinga išlaikyti dėl tos pačios ekonominės priežasties“,
- „Švietimas turi būti valstybės prioritetas, nors ir skiriami pinigai bei pastangos rezultatuose atsispindės tik po kurio laiko, bet ši sritis yra valstybės ateities pagrindas. Reikia daug investuoti dabar, kad grąža ateitų vėliau“,

⁶⁸ Donskis L. Akademinė sfera ir jos reforma: fikcijų pasaulyje//www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/62565, prisijungimo laikas: 2007-05-21.

⁶⁹ Kulakauskas A. Ir vis dėlto – reforma//Mokslo Lietuva 2007 m. rugsėjo 6-19 d. Nr. 15(371), kalbino Zemlickas G.

- „Studijas labiau sieti su moksline veikla, ypač magistrantūroje ir doktorantūroje reikia stiprinti dėstytojų ir studentų bendrą veiklą moksliniame darbe“,
- „Ateitį vertinu labai skeptiškai, nes užsieniečiams mes nesame patrauklūs: stipendijų, paskolų nėra, dėstytojų kokybė užsienio kalbomis silpna. Gali būti, kad Lietuvai links ruošti tik bakalaurus, o magistrantų neįstengsime. Jei nebus imamasi reformų nacionaliniame lygmenyje, nei Bolonijos procesas mums nepadės, nei pozityvūs finansavimo pakeitimai. Mums reikia tapti atviresniais, maža šalis turi būti dinamiška ir greitai bei lanksčiai reaguojanti į pokyčius“,
- „Lietuvos aukštojo mokslo perspektyva glaudžiai susijusi su Bolonijos proceso nuostatomis – Lietuva pernelyg maža valstybė, kad galėtų savomis jėgomis prižiūrėti aukštojo mokslo kokybę ir aprūpinti savo aukštojo mokslo institucijų aukšto lygio specialistais, todėl tai priklausys didesne dalimi nuo to, koku mastu Lietuva dalyvaus Europos ir pasaulio mokslo ir studijų procesuose – užsienio studentų ir profesorių pritraukimas, tarptautinių ekspertų vertinimai, dalyvavimas tarptautinėse programose ir t.t. – visa tai yra svarbiausi Lietuvos aukštojo mokslo uždaviniai“,
- „Lietuvos švietimo perspektyvos yra neatsiejamoms nuo Bolonijos proceso. Kas vyks globalioje erdvėje mes žinosime, reaguosime, būsimės dalis. Manau, ateitis šviesi“.

Bolonijos propaguotojų grupės susirinkime svarbiausia nuskambėjo mintis tampriai susijusi su šiuo darbu – „į blogą sistemą investavus daugiau pinigų, sistema dar pablogės“. Iš to seka, kad vien finansinėmis injekcijomis aukštojo mokslo „nepastatysime ant kojų“. Yra būtina kompleksinė sektoriaus reforma. Imantis pertvarkos anot Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininko A. Kulakausko į studijų sritį reikia žiūrėti „sistemiškai – kaip šioje srityje veikiančių skirtingos paskirties institucijų (‘‘gamybinių‘‘, politinių, interesus atstovaujančių) sistemą bei struktūriškai – kaip į visos visuomenės bei valstybės struktūros dalį‘‘⁷⁰. Bolonijos proceso siekiami tikslai ir daugumos rekomendacijų sėkmingas įgyvendinimas Lietuvoje neatnaujins nacionalinės aukštojo mokslo sistemos. Patvirtinant mokslinio darbo hipotezę konstatuojama, kad Lietuvoje sėkmingai įgyvendinami Bolonijos proceso tikslai tik politiniame lygmenyje, bet kad visuomenė jaustų didesnius kokybinius pokyčius aukštojo mokslo sistemoje, reikia visaapimančios švietimo sistemos pertvarkos – valstybei priimant ilgalaikius mokslo strateginius planus, aukštajam mokslui suteikiant svarų prioritetą visos socialinės politikos kontekste bei užtikrinti nuolat didinamą finansavimą. Tik pradėję drąsiai kurti į kokybinius rezultatus nukreiptą aukštojo mokslo sistemą galime tikėtis gerų

⁷⁰ Kulakauskas A. Ir vis dėlto – reforma//Mokslo Lietuva 2007 m. rugsėjo 6-19 d. Nr. 15(371), kalbino Zemlickas G. P. 3.

specialistų darbo rinkoje, gausesnių mokslo srityje dirbančių ir novatoriškai kuriančių žmonių gretų, daugiau studentų iš užsienio, sėkmingesnio bendradarbiavimo su kolegomis kitose šalyse švietimo ir mokslo srityje. O galiausiai užtikrinsime nors ir mažos, bet stabilios, išsilavinusios, darbščios, patrauklios pasauliui ir savo piliečiams Lietuvos ateitį.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

- Lietuvos ir Slovėnijos dalyvavimas Bolonijos procese vertinamas teigiamai, tačiau procesas orientuojamas į politinį lygmenį ir vykdomas formaliai. Slovėnijoje aukštasis mokslas yra viena prioritetinių valstybės sričių, o Lietuvoje lieka tik politinių diskusijų lygmenyje.
- Slovėnijoje dalyvavimo Bolonijos procese veiklų koordinavimas yra decentralizuotas. Atsakomybių pasiskirstymas rodo valstybės skiriamą didesnę požiūrį dalyvavimui tarptautiniame procese.
- Dėl nacionalinių teisės apribojimų Bolonijos deklaracijos tikslai Lietuvoje sunkiai įgyvendinami, ypač instituciniame lygmenyje. Aukštojo mokslo padėtis Lietuvoje yra kritinė, todėl reikia imtis ryžtingų, skausmingų ir nepopuliarių veiksmų. Lietuvos dalyvavimas Bolonijos procese sėkmingai vykdomas tik tai politiniame lygmenyje, tačiau kuriami teisės aktai daugeliu atvejų riboja aukštojo mokslo institucijų galimybes prisitaikyti prie rekomendacijų.
- Lietuvoje vyrauja formalus, legalistinis požiūris. Svarbiausias dėmesys yra skiriamas teisės aktams. Tačiau per mažai akcentuojamas bei konkretinimas turinys ir priemonės. Lieka neaišku kaip efektyviai organizuoti kokybiškas studijas užtikrinant ilgalaikį ir pastebimai didesnę valstybės aukštojo mokslo finansavimą.
- Siekiant Lietuvos aukštųjų mokyklų konkurencijos tarptautiniu mastu, Lietuvoje turi būti aiškus valstybės apsisprendimas dėl aukštojo mokslo finansavimo didinimo ir plėtros strategijos, o ilgainiui tai užtikrintų galimybę būti pilnaverčiu visos Europos bei pasaulio švietimo sistemos dalyviu.
- Kuriant bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę reikia kuo greičiau didinti finansavimą aukštosioms mokykloms. Skiriamų lėšų dydį artinti prie JAV skiriamo finansavimo savo aukštojo mokslo institucijoms. O Lietuvoje, kur lėšų studentų mokymui skiriama beveik mažiausiai Europoje – mažinti studentų skaičių ir didinti valstybės skiriamą finansavimą du kartus.
- Siekiant pritraukti papildomų lėšų į aukštojo mokslo institucijas reikia skatinti verslo sektorių suteikiant mokesčių lengvatas. Tokiu būdu būtų pagerinama finansinė aukštojo mokslo institucijų padėtis, o lėšas reikėtų tikslingai skirti mokslinei veiklai plėtoti, materialinei bazei gerinti, dėstytojų ir tyrėjų atlyginimų didinimui ir pan.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014.
2. Slovėnijos Respublikos Konstitucija//Official Gazele RS, Nos. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06.
3. LR Mokslo ir švietimo ilgalaikio finansavimo įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 110-3516 Nr. IX-71.
4. LR Aukštojo mokslo įstatymas, 2000 m. kovo 21 d. (Žin., 2000, Nr. 27-715)
5. LR Valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodika.
6. Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006-2010 metų planas. LR Vyriausybės patvirtintas 2006 m. balandžio 5 d. nutarimu Nr. 335.
7. Zakon o visokem šolstvu uradno prečiščeno besedilo (ZViS-UPB1)//www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2003134&stevilka=5826, prisijungimo laikas: 2007-11-28.

Literatūros šaltiniai

8. 2004-2005 m. nacionalinė Lietuvos Bolonijos proceso ataskaita//www.bologna-bergen2005.no/EN/national_impl/00_Nat-rep-05/National_Reports-Lithuania_050114.pdf, prisijungimo laikas: 2007-11-02.
9. 2004-2005 m. nacionalinė Slovėnijos Bolonijos proceso ataskaita//www.bologna-bergen2005.no/EN/national_impl/00_Nat-rep-05/National_Reports-Slovenia_050114.pdf, prisijungimo laikas: 2007-11-02.
10. Aghion P. Why Europe's universities should be reformed//
<http://www.euractive.com/en/education/europe-universities-reformed/article-166708>,
prisijungimo laikas: 2007-09-20.
11. Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema – Švietimo ir mokslo institucijos//
www.aikos.smm.lt/aikos/webdriver.exe?kalba=lt&MIval=Institucijos.html.
12. Bartuševičienė V., Butkienė J. Aukštojo mokslo studijų kokybės užtikrinimas Bolonijos proceso kontekste//Mokslo Lietuva, 2006 rugsėjo 21-spalio 4 d. Nr. 16 (350).

13. Bologna Process 2005-2007, 2007 Bologna Stocktaking working group//
http://www.aic.lv/ace/ace_disk/2005_07/wg05_07/wg_stockt/index.htm#members,
 prisijungimo laikas: 2007-10-13.
14. Bologna Process Stocktaking London
[2007//http://www.aic.lv/ace/ace_disk/2005_07/Reports/Stocktaking.pdf](http://www.aic.lv/ace/ace_disk/2005_07/Reports/Stocktaking.pdf), prisijungimo
 laikas: 2007-08-05.
15. Bologna promoters 2004-2005 preparation and organization//www/bologna-
 bergen.no/Docs/02-EU/040128bolognapromoters.pdf, prisijungimo laikas: 2007-08-19.
16. Bolonijos proceso globalizavimas: Komisijos narys Figelis vertina auktojo mokslo reform1
 pasauliniu mastu//Briuselis 2007 m. gegužės 10 d. IP/07/656.
17. Bruegel-Europinis tarptautinę ekonomiką analizuojantis mokslininkų kolektyvas//
<http://www.bruegel.org/Public/PublicationPage.php?ID=1174#4618>, prisijungimo laikas:
 2007-09-12.
18. Butkienė J. Kokybės užtikrinimas: institucinis, nacionalinis, europinis lygmenys//
 pranešimas skaitytas seminare-diskusijoje Bolonijos dokumentų interpretacija, 2006
 gruodžio 14 d.
19. Country Cross Studies: Poland,Slovakia, Slovenia. EU8 Finance Reform Cross-Country
 Study/Financing Higher Education, Annex 2. Warsaw Workshop: June 23 and 24, 2005.
20. Daujotis V., Sližys R. Mokslo ir studijų lėšos bei jų panaudojimo racionalumas//Kauno
 technologijos universitetas, 2002-12-12.
21. Devižienė J. Bolonijos procesas Lietuvoje – Kas pasiekta ir „namų darbai“ ateičiai//
 pranešimas skaitytas seminare-diskusijoje Bolonijos dokumentų interpretacija, 2006
 gruodžio 14 d.
22. Donskis L. Akademinė sfera ir jos reforma: fikcijų pasaulyje
[//www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/62565](http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/62565), prisijungimo laikas: 2007-05-21.
23. Education in Slovenia//<http://www.mvzt.gov.si/en>, prisijungimo laikas: 2007-08-08.
24. Education//[http://www.culturalprofiles.net/slovenia/Directories/Slovenia_Cultural_Profile/-](http://www.culturalprofiles.net/slovenia/Directories/Slovenia_Cultural_Profile/-6800.html)
 6800.html, prisijungimo laikas: 2007-06-12.
25. Eurydice – informacijos apie švietimą Europoje tinklas//
<http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=086EN>.
26. Europos aukštojo mokslo erdvė. Bendra Europos šalių švietimo ministrų 1999 m. birželio 19
 d. Susitikimo Bolonijoje Deklaracija, neoficialus vertimas.
27. Financial flows in compulsory education n Europe (diagrams for 2001). Eurydice, 2001.

28. Focus on the structure of higher education in Europe 2006/2007 National trends in the Bologna Process. Eurydice, 2007.
29. Gelūnas A. Bolonijos procesas ir aukštojo mokslo raida//Mokslo Lietuva, 2006 balandžio 27 d. gegužės 10 d. Nr. 8(342)//
http://ml.lms.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=1054&Itemid=46,
prisijungimo laikas: 2007-10-03.
30. Gelūnas A. Įgyjamų kvalifikacijų teisinė bazė//pranešimas skaitytas seminare-diskusijoje Bolonijos dokumentų interpretacija, 2006 gruodžio 14 d.
31. Haug G.// Forum 2006 vol.8, no.2. P 22. (Journal of European Association for International Education).
32. Higher education: vision 2020 and beyond (editor Barrie Morgan), British Council, 2007.
33. Jackevičius M. Kas laukia aukštojo mokslo 2020 m.?
<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=12602898>; prisijungimo laikas: 2007-09-29.
34. Jackevičius M. V.Adamkus prašo Konstitucinį Teismą išsiaiškinti, ar teisėtai studentai gauna tik pusę studijoms reikalingos sumos// www.delfi.lt 2007 spalio mėn. 22 d.;
prisijungimo laikas: 2007-10-22.
35. Jacobs B., van den Ploeg F. European political science vol.5, no.3./Getting European universities into shape. P.288-303//www.palgarve-journals.com/eps.
36. Kaulakys B. Kaip žlugdomas Lietuvos mokslas ir studijos//Mokslo Lietuva 2007 m. balandžio 5-18 d. Nr. (363). P.3.
37. Kaulakys B. Keletas faktų apie Lietuvos mokslą ir studijas//www.lms.lt, prisijungimo laikas: 2007-06-14.
38. Kaulakys B. mokslo finansavimas ir visuomenės raida//
<http://ic.lms/ml/200/finansavimas3.htm>, prisijungimo laikas: 2007-10-12.
39. Kaulakys B., Mokslas ir studijos//Faktai, mintys, pasiūlymai (pranešimas), 2007.
40. Key data on higher education in Europe, Euroepan Commission, Office for official publications of the European Communities, Luxembourg, 2007.
41. Ketvirtoji Bolonijos proceso ministrų konferencija Bergene, prezentaciją paruošė Devižienė J. 2005 m. birželio 15 d.// http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/bp/4esk.pps,
prisijungimo laikas: 2007-11-11.
42. Krupavičius A. Aukštojo mokslo reformos migla//
<http://www.delfi.lt/archyve/article.php?id=11809989>, prisijugimo laikas: 2007-10-11.
43. Laučius V. Studijų prieinamumas: pinigine nusvers gabumus?//www.alfa.lt, 2007-12-04.

44. Kulakauskas A. Ir vis dėlto – reforma//Mokslo Lietuva 2007 m. rugsėjo 6-19 d. Nr. 15(371), kalbino Zemlickas G.
45. Lietuvos mokslininkų sąjungos kreipimasis į LR Seimą ir LR Vyriausybę dėl mokslininkų ir dėstytojų atlyginimų didinimo, 2006-10-18.
46. Lietuvos mokslo institucijų tarybų pirmininkų konferencijos kreipimasis į LR Seimo švietimo, mokslo ir kultūros komitetui, LR Vyriausybei dėl būtinumo atstatyti mokslo institutų finansavimą, padvigubinti mokslo ir studijų biudžetinį finansavimą bei tyrėjų ir dėstytojų atlyginimus// www.lms.lt, prisijungimo laikas: 2007-07-09.
47. Lietuvos Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenys <http://www.stat.gov.lt>.
48. Londono komunikatas
[//http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/London-Communiqué-18May2007.pdf](http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/London-Communiqué-18May2007.pdf), prisijungimo laikas: 2007-06-27.
49. Markevičienė R. Pripažinimo politika: visuomenės ir valstybės veidrodis//pranešimas skaitytas seminare-diskusijoje Bolonijos dokumentų interpretacija, 2006 gruodžio 14 d.
50. Ministrų susitikimo Londone rezultatai//<http://www.skvc.lt/content.asp?id=222>, prisijungimo laikas: 2007-05-31.
51. Mokamas mokslas lietuviams ne prie širdies – tyrimas//BNS www.afla.lt, 2007-12-10.
52. Nacionalinis susitarimas siekiant ekonominės ir socialinės pažangos, 2002 m. gruodžio 3 d. Vilnius.
53. Nacionalinis veiklos planas pripažinimui, Lietuva//
http://www.aic.lv/ace/ace_disk/2005_07/Nat_actpl/LithuaniaNAP.pdf, prisijungimo laikas: 2007-11-11.
54. Nacionalinis veiklos planas pripažinimui, Slovėnija//
http://www.aic.lv/ace/ace_disk/2005_07/Nat_actpl/SloveniaNAP.pdf, prisijungimo laikas: 2007-11-11.
55. Oficiali Bolonijos proceso svetainė//
<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/calendar/>.
56. Petrusevičienė R. E. Stumbrys Jei profesūra neina į gatves – tai tik iš orumo//www.delfi.lt, prisijungimo laikas: 2007-11-08.
57. Pradedama aukštojo mokslo reforma//Švietimo naujienos 2007 m. Nr.12(247). P.2.
58. Radžvilas V. Aukštojo mokslo „reforma“: naikinantis globalizmo gūsis//www.pilieciai.lt, prisijungimo laikas: 2007-09-07.
59. Radžvilas V. Reformos grimasos//www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/65649, prisijungimo laikas: 2007-07-27.

60. Rauhvargers A. Results of 2007 Stocktaking and analysis of national action plans for recognition/pranešimas konferencijoje – Kvalifikacijų vertinimas ir pripažinimas mobilumui, Vilnius 2007 10 23.
61. Republic of Slovenia. A global guide to management education, 2006. P.207-213.
62. Slovenia legal framework//<http://www.wes.org/ewenr/0Nov./Slovenia.htm>, prisijungimo laikas: 2007-11-09.
63. Slovėnijos statistikos departamentas//<http://www.stat.si/eng>.
64. Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m., LR Švietimo ir mokslo ministerija, 2005.
65. Šimašius R. Kodėl reikia studijų finansavimo reformos?//[www.lrt.lt-proskyna-birželio 2](http://www.lrt.lt-proskyna-birželio-2), 2007, prisijungimo laikas: 2007-08-19.
66. Švietimo mainų paramos fondas. Sklaidos apie Bolonijos procesą pristatymas - Kas yra Bolonijos procesas ir kokia jo nauda Lietuvos aukštojo mokslo institucijoms?// http://www.socrates.lt/data_lt/downloads/-NaudaLietuvai.ppt, prisijungimo laikas: 2007-09-14.
67. Želvys R, Žilinskaitė R. Studijų reformų Lietuvoje analizė, 2003.
68. Interviu su BP1. Vilnius 2007-10-17
69. Interviu su BP2. Vilnius 2007-10-18
70. Interviu su M1. Vilnius 2007-10-18
71. Interviu su BP3. Vilnius 2007-10-25
72. Interviu su V1. Vilnius 2007-10-26
73. Interviu su M2. Vilnius 2007-10-26
74. Interviu su BP4. Vilnius 2007-10-29
75. Interviu su V2. Vilnius 2007-11-06
76. Interviu su V3. Vilnius 2007-11-06
77. Interviu su V4. Vilnius 2007-11-07
78. Interviu su M3. Vilnius 2007-11-07
79. Interviu su M4. Vilnius 2007-11-12
80. Interviu su V5. Vilnius 2007-11-13
81. Susitikimas su Bolonijos proceso ekspertais. Švietimo mainų paramos fondas, Vilnius 2007-10-18.

Santrauka

Magistrinio darbo „Aukštojo mokslo finansavimo ypatumai Lietuvos ir Slovėnijos aukštojo mokslo sistemose siekiant Bolonijos proceso tikslų“

Raktiniai žodžiai: Bolonijos deklaracija, Bolonijos procesas, aukštasis mokslas, finansavimas, Lietuva, Slovėnija.

Magistro baigiamajame darbe aptariama permainų sukuryje esanti Europos aukštojo mokslo sistema, kuri siekia kokybinių pokyčių moksle ir studijose. Europoje jau anksčiau buvo mėginimų kurti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę, tačiau Bolonijos deklaracijos pasirašymas suteikė tvirtą pagrindą ir nustatė aiškia veiklos kryptį. Darbe išsamiai analizuojamos Lietuvos ir Slovėnijos aukštojo mokslo sistemos, kurios prie Bolonijos proceso prisijungė nuo pat jo pradžios 1999 m. Aptariama, kaip efektyviai pasirinktų valstybių aukštojo mokslo sistemose įgyvendinamos Bolonijos deklaracijos idėjos bei rekomendacijos. Tačiau pabrėžiama, kad jokios tarptautinės iniciatyvos nepagerins situacijos nacionaliniame aukštajame moksle, jeigu valstybės pačios nesiims ryžtingų veiksmų sėkmingam pertvarkymui skirdamos pakankamą finansavimą bei ieškomos būdų kasmet didinti lėšas.

Naudojant literatūros ir dokumentų analizės metodą bei gretinant Lietuvos ir Slovėnijos patirtis, atskleidžiama valstybių skiriamo finansavimo mokslui ir studijoms įtaka efektyviam sektoriaus funkcionavimui. Atlikus aukštojo mokslo ekspertų interviu, patvirtinama ir dar praktiniais pavyzdžiais iliustruojama teorinėje medžiagoje surinkta informacija apie Lietuvos dalyvavimą Bolonijos procese bei aukštojo mokslo finansavimo problematiką. Nagrinėjamos valstybės daugeliu aspektų panašiai įgyvendina keliamus uždavinius siekiant Bolonijos proceso tikslų, tačiau verta atkreipti dėmesį, jog Slovėnijoje švietimas laikomas prioritetine valstybės politikos dalimi ir šiam sektoriui skiriamas didesnis finansavimas nei mūsų šalyje. Iškelta tyrimo hipotezė, jog Lietuvoje nepakankamai sėkmingai įgyvendinami Bolonijos proceso tikslai, todėl reikia kompleksiškai reformuoti švietimo sistemą valstybei apsisprendžiant dėl ilgalaikių mokslo strateginių tikslų bei finansavimo yra patvirtinama.

Darbo išvados galėtų būti naudingos ryžtingiems sprendimams priimti reformuojant Lietuvos aukštojo mokslo sistemą.

Summary

Master thesis “Peculiarities of higher education funding in Lithuania and Slovenia in pursuance of Bologna process aims”

Key words: Bologna Declaration, Bologna process, higher education, funding, Lithuania, Slovenia.

At the wind of change European Higher Education system aiming qualitative research and studies reforms is discussed in the Master thesis.

Although there have been preceding cases for creating common European Higher Education space, The Bologna declaration is fundamental for the common European Higher Education area giving clear directions for each participating country .

The exhaustive inquiry of Lithuanian and Slovenian higher education systems is provided. The aspects of implementation of Bologna ideas and recommendations are analyzed in the two countries which signed Bologna declaration since the very beginning of the initiative, i.e. 1999. The effectiveness of implementation of Bologna declaration ideas and recommendations is highlighted. It is underlined that any international activities will not improve the situation in national higher education, if countries do not make every effort for reorganization and creation of flexible financing system.

By literature and documents analysis method and comparison of Lithuanian and Slovenian experiences, the influence of national financing devoted for science and studies for effective functioning of the sector is shown. Exercised interviews of higher education experts confirmed facts and gave more practical illustration about Lithuanian participation at Bologna process and problems of financing. The Countries are similar in many cases at implementing the tasks of Bologna process. Education is one of the main priorities in Slovenia and government reserve more financial sources for this sector. Hypothesis of the research was ratified – Lithuania do not realize all tasks and aims of Bologna process successfully so sector needs integrated reform where most important for the country is to mark strategic aims of the science and higher education and financing.

Findings of the final thesis could be useful for the accomplishment of decisive reform of Lithuanian higher education system.

PRIEDAI

PRIEDAS NR. 1

Bolonijos procese dalyvaujančios 46 valstybės:

Airija	Islandija	Prancūzija
Albanija	Ispanija	Rumunija
Andora	Italija	Rusija
Armėnija	Juodkalnija	Serbija
Austrija	Kipras	Slovakija
Azerbaidžanas	Kroatija	Slovėnija
Belgija	Latvija	Suomija
Bosnija ir Hercegovina	Lenkija	Švedija
Bulgarija	Lichtenšteinas	Šveicarija
Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija	Lietuva	Turkija
Čekija	Luksemburgas	Ukraina
Danija	Malta	Vatikanas
Didžioji Britanija	Moldova	Vengrija
Estija	Norvegija	Vokietija
Graikija	Olandija	
Gruzija	Portugalija	

Dalyvaujančios organizacijos

Europos aukštojo mokslo institucijų asociacija
Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacija
Europos Komisija
Europos studentų sąjunga
Europos taryba
Europos universitetų asociacija
Tarptautinio švietimo pro-Europietiška struktūra
UNESCO Europos aukštojo mokslo centras
Verslo Europa

Šaltinis: Oficiali Bolonijos proceso svetainė <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/links/>; prisijungimo laikas: 2007-10-11.

Ekspertų interviu naudoti klausimai:

1. Kokių pozityvių/negatyvių pokyčių Lietuvos aukštajam mokslui, Jūsų manymu, atnešė dalyvavimas Bolonijos procese? Ar Bolonijos procesas davė kokią nors naudą Lietuvos aukštojo mokslo sistemai?
2. Kaip vertinate Lietuvos aktyvumą įgyvendinant Bolonijos proceso reformas aukštojo mokslo sistemoje? Jūsų nuomone ar pakankamai sparčiai ir rezultatyviai vyksta procesas?
3. Jūsų manymu, ar Lietuvoje buvo pasinaudota Bolonijos proceso suteiktomis galimybėmis?
4. Kaip Jūs galėtumėte apibūdinti dabar Lietuvoje egzistuojantį aukštojo mokslo finansavimo modelį?
5. Kokios, Jūsų nuomone, priežastys lėmė esamo aukštojo mokslo finansavimo modelio pasirinkimą?
6. Ar mokslo finansavimo modelio pakeitimas įtakotų spartesnę Bolonijos proceso tikslų įgyvendinimą Lietuvoje?
7. Jūsų nuomone, koks aukštojo mokslo finansavimo modelis užtikrintų geresnę mokslo kokybę Lietuvoje? Ką svarbiausia reikėtų pakeisti, kad įdiegtume efektyvų modelį?
8. Kokią matote Lietuvos aukštojo mokslo perspektyvą? Kiek tai siejasi su Bolonijos procesu?

Ekspertų interviu dalyvavusių respondentų statistiniai duomenys

I. Valstybės atstovai

Nr.	Valstybės atstovas	Lytis	Amžius (m.)	Išsilavinimas	Patirtis	Respondento kodas
1.	Valdininkas	Vyr.	29	Aukštasis, Socialinių mokslų magistras	5 m. darbas švietimo srityje, pusė metų su Bolonijos procesu	V1
2.	Valdininkas	Mot.	38	Aukštasis, socialinių mokslų magistras	9 m. darbas švietimo srityje	V2
3.	Valdininkas	Vyr.	32	Aukštasis, humanitarinių mokslų magistras	9 m.	V3
4.	Valdininkas	Mot.	51	Aukštasis, humanitarinių mokslų prilygintas magistrui	10 m.	V4
5.	Valdininkas	Mot.	36	Aukštasis, humanitarinių mokslų bakalauras	5 m.	V5

II. Bolonijos proceso skleidėjai

Nr.	Bolonijos proceso propaguotojas	Lytis	Amžius (m.)	Išsilavinimas	Patirtis	Respondento kodas
1.	Ekspertas	Mot.	44	Aukštasis, socialinių mokslų magistras	Apie 11 m. darbo su Bolonijos proceso pasiruošimo ir įgyvendinimo veiklomis	BP1
2.	Ekspertas	Vyr.	64	Aukštasis, technologinių mokslų Prof.habil.dr.	Apie 6 m. Bolonijos proceso veiklose Lietuvoje	BP2
3.	Ekspertas	Mot.	39	Aukštasis, humanitarinių mokslų	2-3 metai aktyvi veikla susijusi su Bolonijos procesu	BP3

				magistras		
4.	Ekspertas	Vyr.	38	Aukštasis, dailės magistras humanitarinių mokslų daktaras	2-3 metai	BP4

III. Mokslininkų organizacijų atstovai

Nr.	Mokslininkų organizacijos atstovas	Lytis	Amžius (m.)	Išsilavinimas	Patirtis	Respondento kodas
1.	Mokslininkas	Vyr.	55	Aukštasis, socialinių mokslų doc. dr.	Vadovavimas mokslininkų organizacijoms bei darbas mokslo srityje	M1
2.	Mokslininkas	Vyr.	56	Aukštasis, fiziniai mokslai Prof. habil.dr.	Domėjimasis aukštojo mokslo finansavimo problemomis, 3-4 m.	M2
3.	Mokslininkas	Mot.	31	Aukštasis, socialinių mokslų magistras	4-5 m.	M3
4.	Mokslininkas	Mot.	28	Aukštasis, socialinių mokslų magistras	5 m.	M4

Bolonijos proceso rekomendacijų įgyvendinimo vertinimo lentelės reikšmės su vertimu

LAIPSNIŲ SISTEMA

1. Pirmojo ir antrojo studijų ciklų įgyvendinimas (Stage of implementation of the first and second cycle),
2. Perėjimas į kitą ciklą (Access to the next cycle),
3. Nacionalinių kvalifikacijų įgyvendinimo sistema (Implementation of national qualifications framework).

KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS

4. Kokybės užtikrinimo standartų įgyvendinimas (National implementation of Standards and Guidelines for QA in the EHEA),
5. Išorinio kokybės vertinimo sistemos užtikrinimas (Stage of development of external quality assurance system),
6. Studentų įtraukimas į kokybės užtikrinimo procesą (Level of student participation),
7. Tarptautinių ekspertų dalyvavimas kokybės užtikrinimo procese (Level of international participation).

LAIPSNIŲ IR STUDIJŲ LAIKOTARPIŲ PRIPAŽINIMAS

8. Diplomo priedėlio įgyvendinimas (Stage of implementation of diploma supplement),
9. Lisabonos konvencijos principų įgyvendinimas (National implementation of the principles of the Lisbon Recognition Convention),
10. Europos kreditų perkėlimo sistemos (ECTS) įgyvendinimas (Stage of implementation of ECTS).

MOKYMASIS VISAŲ GYVENIMĄ

11. Įgyto išsilavinimo pripažinimas (Recognition of prior learning).

JUNGTINIAI LAIPSNIAI

12. Jungtinių laipsnių kūrimas ir pripažinimas (Establishment and recognition of joint degrees).

Lietuvos ir Slovėnijos tarpinės rezultatų apžvalgos vertinimas, 2007 m.

Lithuania in Stocktaking scorecard

> DEGREE SYSTEM <

1. Stage of implementation of the first and second cycle
2. Access to the next cycle
3. Implementation of national qualifications framework

> QUALITY ASSURANCE <

4. National implementation of *Standards and Guidelines for QA in the EHEA*
5. Stage of development of external quality assurance system
6. Level of student participation
7. Level of international participation

> RECOGNITION OF DEGREES AND STUDY PERIODS <

8. Stage of implementation of diploma supplement
9. National implementation of the principles of the Lisbon Recognition Convention
10. Stage of implementation of ECTS

> LIFELONG LEARNING <

11. Recognition of prior learning

> JOINT DEGREES <

12. Establishment and recognition of joint degrees

Slovenia in Stocktaking scorecard

> DEGREE SYSTEM <

1. Stage of implementation of the first and second cycle
2. Access to the next cycle
3. Implementation of national qualifications framework

> QUALITY ASSURANCE <

4. National implementation of *Standards and Guidelines for QA in the EHEA*
5. Stage of development of external quality assurance system
6. Level of student participation
7. Level of international participation

> RECOGNITION OF DEGREES AND STUDY PERIODS <

8. Stage of implementation of diploma supplement
9. National implementation of the principles of the Lisbon Recognition Convention
10. Stage of implementation of ECTS

> LIFELONG LEARNING <

11. Recognition of prior learning

> JOINT DEGREES <

12. Establishment and recognition of joint degrees

Šaltinis: Bologna Process Stocktaking Report 2007 (Bolonijos tolesnės veiklos grupės suformuotos darbo grupės ataskaita). P. 69, 75.